

MİMAR SİNAN

5. Büyük Üstad Hayrullah Örs ..... Mimar SİNAN
9. 1965 Olaylarına dair ..... Hayrullah ÖRS
27. Felsefi Açıdan Masonluk Ülküsünün Temel İikeleri
ve Niteliği Üzerine Düşünceler ... .Naki Cevad AKKERMEN
41. Açılalım mı? Açılmıyalım mı? ..... Cevad Memduh ALTAR
49. Semboller ..... Reşat ATABEK
60. Hatalar ..... Raşid TEMEL
61. İngiltere’de Masonluğun Dünü ve Bugünü ... Mişel MARGULİES
70. Masonik Bir Filo ..... Çeviren : Sahir ERMAN
73. Ahmet Rasim’in Tekris Celseesi Zaptı ..... Suha UMUR
77. Ünlü Masonlar ..... Sahir ERMAN — Suha UMUR
83. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin. İncancınız
sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.***

Şânı Yüce Kur'an, S. III. 139

YENİ YÜZ YIL
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MİMAR SİNAN

Geçmişte, bugün ve yarın için.

Yeni bir dünya için.

2000 Yıllık Kültür, 2. III. 139

Kapak kompozisyonu : ŞİNASI BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel : 43 55 72 ✖ İSTANBUL — 1 9 7 8

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına imtiyaz sahibi : Nafiz EKEMEN

Yazı işlerini fiilen idare eden : T. Zihni TARHAN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR, PARA İLE SATILMAZ

1977

Nuruzya Sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 47 53

SAYI : 26

5. Büyük Üstad Hayrullah Örs ..... Mimar SİNAN
9. 1965 Olaylarına dair ..... Hayrullah ÖRS
27. Felsefi Açıdan Masonluk Ülküsünün Temel İnkeleri
ve Niteliği Üzerine Düşünceler ... .Naki Cevad AKKERMAN
41. Açılalım mı? Açılmıyalım mı? ..... Cevad Memduh ALTAR
49. Semboller ..... Reşat ATABEK
60. Hatalar ..... Raşid TEMEL
61. İngiltere’de Masonluğun Dünü ve Bugünü ... Mişel MARGULİES
70. Masonik Bir Filo ..... Çeviren : Sahr ERMAN
73. Ahmet Rasım’ın Tekris Celsesi Zaptı ..... Suha UMUR
77. Ünlü Masonlar ..... Sahr ERMAN — Suha UMUR
83. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

Türkiye Büyük Locası Büyük Üstadı Hayrullah ÖRS K.:
(1901 - 1977)

BÜYÜK ÜSTAD HAYRULLAH ÖRS

Türk Masonları Büyük Locasının 1973'e kadar yedi seneden fazla bir müddet, büyük üstadlığını yapmış olan HAYRULLAH ÖRS kardeşimiz, 6 Ekim 1977 günü ebedî maşrıka intikal etti. Öğrenci, dost, kardeş ve akrabalarından müteşekkil büyük bir kalabalık tarafından, Karacaahmet'te ebedî istirahatgâhına tevdi edildi.

Ahenk Locasında Üstadı Muhteremlik, Büyük Loca Daimî Heyetinde Büyük Birinci Nazırlık ve İstanbul Bölge Locasında Üstadı Muhteremlik yapmıştı. Masonluğumuzun buhranlı bir devri olan 1965 de, Hayrullah Örs, sütunlarda oturan bir biraderdi. Fakat sütunlardaki Hayrullah Örs, Türk Masonluğunun, yedekte duran büyük kuvvetiydi: Derece derece yükselerek, yavaş yavaş en son mevkie kadar ulaşanlardan değil, birdenbire parlayıp en tepeye yerleşen ve tam da oturduğu yerin adamı olduğunu derhal gösteren bir «lider» tipi idi: Yumuşak görünüşlü fakat o görünüş altında çelik gibi sert iradeli bir lider.

Hakikaten, 3 Ekim 1965 günkü fırtınalı umumi heyet toplantısında, sütunlarda, ayağa kalkıp konuşmağa başlayan Hayrullah Örs Üstad, hataları ve kusurları ortaya sererek, hem yol gösteren, hem de yaraya parmağını kuvvetle bastıktan sonra, duyurduğu acıyı teskin eden bir «Üstad» olarak görüldü. 5 Aralık 1965 celsesinde Büyük Üstadlığa seçildi.

Daha ilk mesajları, Türkiye Masonları Büyük Locasının birinci çekicinin elyak bir elde bulunduğunu gösterdi: Müşkülleri karşısına alan, uzun düşündükten sonra, artık kimsenin sarsamayacağı kararını veren ve tehlikenin üstüne üstüne yürüyerek yolları dümdüz eden bir kuvvet idi. Yapacağı işin ne olduğunu iyice tesbit ettikten sonra hiçbir engel tanımayan bir kuvvet. O zamanın kısır mevzuatı yetkilerini bile iyice tasrih etmemişti: Fakat yüklendiği işin mesuliyetinden korkmamak onun başlıca vasfı idi. Hiç kimsenin salâhiyet sahasına tecavüz etmez, ama kendi yapması lâzım gelen bir şeyi de başkasına bırakmazdı.

Hayrullah Örs Üstadın yanında çalışmak, huzur veren bir zevkti. Bazı insanlar tek başına çalışmayı severler. O ise mütemadiyen söyleyen, öğreten yaradılışında olduğu için, başkaları ile rahat çalışan üstadlardandı.

Altı Kasım 1977 pazar günü saat 10.30 ile 11.00 arasında, Ahenk Locası Envarı ve Kardeşleri, Ahmet Örs Kardeşimizle birlikte Hayrullah Örs Kardeşimizin, akasya dalları ve rengârenk çiçeklerle süsledikleri mezarı başında toplandılar, ve Ebedî Maşrika intikal eden Büyük Üstadımızın izhar etmiş bulunduğu arzusuna uyarak, ittihat zinciri kurdular. Bu ziyaret vesilesiyle Argun BERKER Kardeşimiz şu konuşmayı yaptı :

«76 yıl önce İstanbul Meşrikinde doğan bir nur artık ebedî maşrika göçmüştür. İnsanlığın Ülküsü, fazileti ve ahengi dünyasının doğusunda nur ve ziya saçan bir kaynak eksilmiş, bir gedik açılmıştır.

Onun bir eğitimci olarak gösterdiği üstün başarıları, ne denli iyi, güzel ve doğru insan yarattığını, yol gösterdiğini her halde ona yakın olanlar ve meslekdaşları daha iyi bilirler.

Kendisi ebediyete göçtükten sonra kültür ve eğitimimize bıraktığı eserler de bundan sonraki nesillere onun bilgi yetki ve eşsiz insanlığından örnekler verecektir.

Bir dul kadın evlâdı olan Büyük Üstadımız babadan da, anadan da pek küçük yaşta yoksun kalmış idi. Onun içindir ki beşer ıztıraplarının ne olduğunu hayatının son günlerine kadar asla unutmadı. Yaptığı ve yaptırdığı iyilikler, yardımlar, ne vereni mağrur ne de alanı mahçup etmiştir.

Görüyordu ki, insanlık mabedinin duvarlarında ara sıra yıkıklar, çatlaklar olur. Ham taşı yontarak onları onarmak isteyenlere yılmadan, bıkmadan usanmadan ustabaşılık etti...

Görüyordu ki, Batıdan Doğuya ve Güneyden Kuzeye kadar yer yüzünde muztarip insanların gözlerinde yaş kalplerinde burukluk eksik olmuyor, onları dindirmek için çalıştı ve kardeşlerini de bu yöne sevketti... Bugün onun mezarını yakından, uzaktan ziyaret edenler hatırlayacaklar ki, topraktan gelene herşey toprağa döner fakat inanan ruhlar ölümsüzdür.

Bu dul kadın evlâdının hayır cemiyetlerinin hemen hemen hepsinde ödev aldığını söylemek kendisini gereği gibi tanımamış olanları da fatiha okumağa çağırarak olur.

Onun ebedî maşrıka göçmesiyle duyduğumuz acı büyüktür ve sonsuza dek sürecektir.

Vücudunu vatan toprağına tevdi etmiş olmamıza rağmen faziletli ruhu evrenin ulu yaratıcı ve yapıcısının dergâhında ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Ben üstadıma çok şey borçluyum. Şimdi izin verirseniz onun ilhamıyla konuşuyor ve diyorum ki: Onun benliğinde bulunan ilahî bir iktidarın sürükleyici etkisi, Türk Masonluk hayatına daha uzun yıllar yön verecek ve yaptıkları seçkin birer örnek olacaktır.»

Örs Üstadımız, son konuşmasını «Masonik Anılarım» başlığı altında Ahenk Muhterem Locasının 25 Mayıs 1977 toplantısında yapmıştı. O celsede hazır bulunmuş olan bir biraderimizin şu notu, şimdi Arşivimizdedir :

«Bugün, 25 Mayıs 1977 Çarşamba, Önceki Pek Sayın Büyük Üstad HAYRULLAH ÖRS Kardeş, Ahenk Muhterem Locasında yaptığı konuşma sonunda, Loca Kardeşlerinin kendisine bir sevgi ve hürmet nişanesi olarak sundukları bu yaprağı, kendi Matem Celsesine kadar muhafaza edilmek üzere bana verdi. Hayru'llah Kardeşin arzusu üzerine, ben, Suha Umur, bu yaprağı çok çok uzun seneler saklanması temennisiyle Büyük Loca müzesine koydum.»

İmza : Suha Umur

26 Ekim 1977 tarihinde Pek Sayın Büyük Üstad Nafiz Ekemen'in başkanlığında icra olunan Matem Celsesinin sonunda okunan bu not, o sırada Mâbedimizi dolduran Kardeşlere HAYRULLAH ÖRS'ün son dersini veriyordu:

Herkese, hergün, namütenahî şeyler veren, engin ruhunun zenginliklerini başkalarına aktarmaktan hiç usanmayan **Büyük Üstad**, kendisine, bir çiçek sunulması kadar bile Kardeşlerine yük olmak istememişti.

Biz, O'nu gönlümüzde taşıyoruz.

Mimar SİNAN

Örs Üstadımız son konuşmasında İstanbul'da bulunan Kardeşlerimize, 26 Ekim 1977 tarihinde okunan bu notun, o sırada Mâbedimizi dolduran Kardeşlere HAYRULLAH ÖRS'ün son dersini veriyordu:

«Bugün 26 Mayıs 1977 tarihinde İstanbul'da bulunan Kardeşlerimize, 26 Ekim 1977 tarihinde okunan bu notun, o sırada Mâbedimizi dolduran Kardeşlere HAYRULLAH ÖRS'ün son dersini veriyordu:

İmza : Sina Sinan

1965 olaylarına dair (*)

Hayrullah ÖRS

Sevgili kardeşlerim,

Bundan on küsur sene önce, tam olarak tarihini söylersek, 5 Aralık 1965 de, sizin Büyük Locaya seçtiğiniz delege olarak katıldığım Büyük Locanın fevkalâde toplantısında, Büyük Üstat seçilmiştim.

Sevgili Yako Levi üstadım benden konuşma istediği zaman önce aklımdan bir hayli şeyler geçti. Elli küsur seneden beri Mason olmuş bir adamın hafızasında acı, tatlı, güzel enteresan bir çok şeyler birikir. Bunların içinden seçim yapmak bazı kere güçtür. Yalnız ben düşündüm ki, size her hangi bir şeyi, her hangi bir anımı burada anlatıvermek hiç bir şey ifade etmeyecek. Bir problem üzerinde durmalı ki, belki sizin kafanızdaki bazı istifhamlar bununla çözülebilir.

(*) Hayrullah Örs K.: 'in 25 Mayıs 1977 tarihinde Ahenk Muh.:, L.: 'sında «Masonik Sohbet» olarak yaptığı bu konuşma, L.: 'nin gündeminde «Masonik Sohbet olarak yer almıştır.

(Tayfur Tarhan K.: 'in aldığı ses bandından yazıdır.)

sin. En başta aklıma gelen şey de şu oldu: Her siyasî seçim devresinde ortaya atılan meşhur bir mektup hikâyesi vardır. Bu mektup bir siyaset adamına, bir kardeşimiz tarafından verilmiş. Şu olmuş, bu olmuş... Gazetelere bakarsanız, Masonluk bunun yüzünden ikiye ayrılmış. Bizim de bir çoklarımızın iddia ettikleri odur. Zannediyorum ki, siz benim yaşıma gelinceye kadar bu kesilmeyecek, her dört senede bir bu hikâye, eski deyimi ile, temcit pilâvı gibi, tazeleneyecektir. Ben size bu işin kulis arkasını da yaşamış, bütün acılıklarını kendi öz acısı gibi tatmış olan bir kardeşiniz olarak, bunu anlatacağım. Zaten eski delegeniz olarak size bunun hesabını vermem de gerekirdi. Biraz geç olmakla beraber bu işi bugün yapmış oluyorum.

Şimdi kardeşlerim, işi biraz öncesinden almak lâzımdır, olaylar tıpkı hastalıklar gibi, ilk gözüksüğü kriz zamanındaki şey değildir. Ondan çok daha evvel, bazen senelerce önce başlamıştır. Hekimlerin dediklerine ve bazı yerlerde okuduklarınıza göre, bazı hastalıklar, otuz sene sonra ortaya çıkarmış, meselâ cüzzam hastalığı insan mikrobi aldıktan 25 - 30 sene sonra ortaya çıkarmış. Onun için, izin verirseniz, ben size bunun kökü nerededir ve niçin şu 1965 - 66 senesinde bu hikâye ortaya atıldı? Ve niçin gazetelerde neşriyat yapıldı ve bunu yapanlar da -o zaman bizim kardeşimiz unvanını taşımakta olan insanlardı- bu kadar niçin küçüldüler. Niçin bizi zor duruma düşürdüler? Bunu siz de biraz anlamış olacaksınız.

Kardeşlerim, önce size kısaca «düzenli masonluk» ne demek olduğunu anlatmak istiyorum. Masonluğun milletlerarası bir hüviyeti yok. Bir merkezi yok. Meselâ Kızılhaç gibi, falan yerde bir Mason büyük âmirlerinin bulunduğu bir yer yok. Hiç bir memleketin Büyük Locası ötekinin üzerinde her hangi bir şekilde bir âmirlik yahut müfettişlik görevini üzerine alamaz, aksi masonik suç olur. Peki ama, nasıl oluyor da Masonluk, bütün bunlara rağmen yine disiplinli bir şekilde devam edebiliyor? Nasıl oluyor da, ta buradan Vancouver'e, Yeni Zelândaya kadar, çepeçevre Mason Obediyanslarında hep aynı sistem, ufak tefek nüans farkları ile devam ediyor? Nasıl oluyor da hepsi birbirine kardeş diyor? Bunun suistimal edildiği olmaz mı? Meselâ bir Loca çıkıp da, bir Büyük Loca, yahut bir Loca, haydut çetesi, hırsız çetesi kuramaz mı? İşte bu, hiç umulmayacak yerlerde olmuştur. Meselâ Girît adasındaki manastırlarda papazlar pek âlâ bir çeteyi kurmuşlar. Halbuki onlar, hiyerarşi ile patriğe de bağlı idiler; buna rağmen bu olmuş. Niçin bizde olmuyor? İşte kardeşle-

rim, Masonluğun tek müeyyidesi «intizam» denen kavramdır. Bu nedir? İlk kurulduğu zamanlar, Anderson, 1723 nizamnamelerinde bu işi şöyle ele alıyor: bir Büyük Loca ancak bir başka Büyük Locanın verdiği patentle Büyük Loca olur, diyor. Nasıl, Locada Üs. Muh., Büyük Locadan aldığı beratla düzenli olduğunu söylüyorsa, bu tıpkı onun gibi, Büyük Localar da, berat almaı mecburiyetindedirler. Hattâ, İngiltere Büyük Locası, oralara bir Büyük Üstat tâyin ederdi. Meselâ Hollanda Büyük Locasının ilk kuruluşunda bir aristokrati tayin etmiş. Bu böyle giderdi. Sonra bu iş daha açıldı, ve nihayet en son aldığı şekil, size okuyacağım şekildir. Biraz, tahammülünüzü rica edeceğim; size, yalnız yuvarlak sözlerle bu işi anlatmak istemiyorum. Bu işin vesikalara bağlı olduğunu, bir Bektaşî sırrı gibi Mason sırrının, hele kendi kardeşlerine karşı olmadığını da bu vesileyle tekrar edeyim. Masonluğun hepsi kitaba dökülmüştür. Nizamlarını ansiklopedilerde, meselâ almanca «Lenhof» ansiklopedisinde rahat rahat bulursunuz. Amerikalıların da, Fransızların da böyle ansiklopedileri var. Biz daha evvel bunları bilmezdik.

İngiltere Büyük Locasının ve ona imtisalen bütün muntazam Obedyanların aradığı intizam ve tanışma beyannamesi. Ben bunu, Türkiye Hür ve Kabul edilmiş Masonları Büyük Locasının Büyük Daimi Heyetinin «Bütün Kardeşlere açıklama» adı altında, 22 Ağustos 1965 yılında yayınlanmış olan broşürden alıyorum.

1 — Menşe'in intizamı, yani her Büyük Loca, muntazam, tanınmış, muntazam tanınmış bir Büyük Loca veya muntazam şekilde kurulmuş üç veya daha fazla Loca tarafından usulü dairesinde tesis edilmiş olmalıdır.

2 — Kâinatın Ulu Mimarına ve onun iradesinin tezahürlerin. inanmış olmak bütün azaların kabulü için temel şarttır. Tekris olunanların taahhütlerini Mukaddes Kanun Kitabı üstüne veya gözlerini açık bulunan bu kitaba tesbit ederek yapacaklardır. Bundan maksat, tekris edilen kişinin yukarıdan aldığı ilhamla taahhütlerine vicdanını bağlamasıdır.

4 — Büyük Loca ve Localar yalnız erkek azadan mürekkep olacak ve hiç bir Büyük Loca, kadınları aza olarak kabul eden muhtelif Localarla ve her hangi bir teşekküle her ne şekilde olursa olsun hiç bir Masonik münasebet tesis etmeyecektir.

(Böyle Localar vardır dünyada. Geçende bir tönü blanş'ta da

anlatmışım. Fakat bu münasebet tesis edilir edilmez, bir Büyük Loca gayrimuntazam ilân edilir.)

5 — Büyük Loca kendi kontrolü altında bulunan Localar üzerinde tam ve kâmil bir hâkimiyete mâlik olacak. Yani, kendi obedyansına dahil Masonluk mesleği veya remzî çırak, kalfa, üstat dereceleri üzerinde yegâne ve mutlak otorite sahibi ve kendi kendini idare eden müstakil ve sorumlu bir teşekkül olacaktır. Bu otorite, bu dereceler üzerinde her hangi bir kontrol veya süpervizyon iddiası ileri sürülerek bir Yüksek Şûra'ya veya diğer bir kuvvete verilemez veya onlarla paylaşılmaz.

6 — Büyük Locanın veya ona bağlı bulunan Locaların çalışmalarında, Masonluğun üç büyük nuru, mukaddes kanun kitabı, gönye ve pergel, daima mevcut ve açık bulunacaktır. Bunlardan Mukaddes Kanun kitabı esastır.

7 — Locada din ve siyaset üzerine münakaşa etmek, mutlak surette yasaklanmıştır.

8 — Eski landmark'ların esaslarına, mesleğin töre ve geleneklerine mutlak riayet şarttır.

Şimdi denecek ki, İngiltere Büyük Locasının neşrettiği bir beyannamedir. İngiltere Büyük Locasının bir hâkimiyeti var mıdır ki bu şekilde bir beyanname neşrediyor ve buna mutlaka uyulmak lâzım geliyor? Bu, eski bir deyimle, zımnem bütün dünya muntazam masonluğunun kabul ettiği bir noktadır. Size daha garibini söyleyeyim, gayrimuntazam olarak kabul edilen bazı Büyük Localar, meselâ Fas Büyük Locası, Lübnandaki Büyük Loca, şu, bu filân, bunlar bir ara Lüksemburg'da toplanarak bir şartname yapmışlardır ki, harfiyyen buna uyar. Hiç biri demiyor ki, kendi kendini kuran bir Büyük Loca, durup dururken diğer Büyük Localarca tanınır. Böyle bir şey yoktur.

Şimdi kardeşlerim, bunun bizde sonucu ne oldu? Bir kere daha anlatmışım, fakat aramızda çok yeni simalar görüyorum sevinçle, onun için tekrar edeyim. 1908'de Kanunu Esasî, yani Anayasa kabul edildiği zaman, sokaklarda herkes «Yaşasın Hürriyet!» diye bağırdığı devirde, Türkiyedeki Masonlar kendilerine bir Büyük Loca kurmak istemişlerdir. Millî Büyük Loca. Biz buna obedyans diyoruz.

İstanbulda bir çok Localar vardı: İskoçya Büyük Locasına, İn-

giltere Büyük Locasına bağlı Localar. Fransa Büyük Locasına, daha doğrusu Grandoryana bağlı olan Localar da var ama, 1870 küsurda, 77 midir nedir. Suha kardeşim daha iyi bilir, bu Büyük Loca, kitapları kaldırmak ve Evrenin Ulu Mimarı sözünü silmek yüzünden gayrimuntazam Büyük Loca olarak ilân edilmiştir. Saygıdeğer üyeleri olan bir Büyük Locadır, amma ne yapalım ki, Masonluk büyük disiplin müessesesidir, aksi takdirde yürümez. Bugün onlar bunu kaldırır, yarın başka bir Büyük Loca kadınları alır, öbür gün siyaset yuvası olur; bir bakarsınız, bir Loca filân partiden olur, ve Masonluk böylece yıkılır. Onun için bu eski müessese, bütün bu nizamlara, detayları ile -bunlar o kadar çok da değil- uymak mecburiyetindedir.

Türkiye Büyük Locasını kurmak istemişler, ve Deli Fuat Paşa lâkabı ile anılan İskoçya Büyük Locasına bağlı, «La Turquie» Locasında kayıtlı üye bulunan Müşir Fuat Paşanın konağında toplanmışlar. Aralarında Envarını da seçmişler. O zamanki gazetelerde bu, Fransadan gelen bir haber olarak çıkmış. O senenin Tasviri Efkâr ve İkdâm gazetelerinde bunu okumak mümkündür. Fakat, arkasından 31 Mart vak'ası çıkmış; 31 Mart vak'asıyla beraber Hareket Ordusunun buraya gelişi, İstanbulun kurtarılışı ve temizlenişi, hareket ordusundan sonra, Selânikte ve Manastırdaki Localara üye olmuş kardeşler, İstanbula gelmişler. Bunların içinde en baş isimlerden biri Talât Paşadır. O zaman, Talât bey idi. «Saî» diye imza atıyor; Talât Saî (Saî demek ulak demektir; kendisi posta memuru olduğu için böyle bir unvan almış). Bunlar gayrimuntazam bir Locada tekris edilmişler ve zaten gayeleri başlangıçta hiç de Masonik prensiplere uygun değil. Siyasetin daniskası yapılıyor. Ama iyi bir yolda; hani kötüleyerek söylemiyorum, iyi bir yolda ama, masonik değil. Bunların bütün gayesi, Türkiyede Sultan Hamid'i tahtından indirmek veya onu yola getirmek, - padişahlığı ilga henüz akıllarından geçmiyor - ve memleketi, hürriyete kavuşturmak. Ne yapalım ki bu, İtalyanın bir Obedyansına bağlı olan Localarda yapılmış ve bu Localar gayrimuntazam; intizam şartlarına riayet etmemiş Localar. Zaten İtalyada da, Fransa Grandoryanı gibi siyasete girmek geleneği vardır. Grandoryan bilhassa siyasetle meşgul olmuştur. Öyle zaman olmuştur ki -belki de biraz düşmanlık için söylüyorlar- Fransa siyasetinin daha çok Localarda çevrildiği söylenmiştir. Fakat bu, Masonluk değildir. Bunlar, karşılarında bir otorite görmek istemezlerdi, kardeşlerim. İnsan zayıftır. Talât Paşa, veya diğerleri, maliye nazırı Cavit bey, şu, bu filân falan, bunların hiç biri yeni baştan, her şeyi silip tekris edilmek ve

bir Locaya girmek istemezlerdi. İkincisi de, kendilerinin hakimiyetini devam ettirmek isterlerdi. Bunun üzerine onlara, durun, demişler: bunu anlıyoruz; çünkü «La Turquie» Locası, ta birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar varlığını muhafaza ettiği halde, müntesipleri Türkiye Osmanlı Meşriki Azamına, yani Büyük Oryanına, katılmamış, fakat artık harekete de geçmemişler. Bunların içerisinde Selim Sırrı bey, Hüseyin Bektaş bey gibi, tanıdığımız bir çok isimler ve saygıdeğer insanlar var. Fakat bunlar böyle kenarda kalmışlar. Bunlar muntazam, ötekiler değil. Ötekiler ne yapsınlar? Bunun bir yolu vardı: Yeniden Localar kurmak, bir Locaya girmek; oradan yeni bir Loca kurmak, üç Loca olunca, bu üç Locadan bir Büyük Loca kurmak. Bu, uzun iş olduğundan, daha kısa bir yoldan gitmişler. Tıpkı, askerlerin sevdiği bir sistemle, Gordiyom düğümünü bir kılıç vuruşu ile kesmişler. Bu suretle düğüm kesilir ama, çözülmez. Haddi zatında Büyük İskenderin yaptığı doğru iş değildi. Bunlar da böyle yapmışlar.

Mısırda bir Yüksek Şûra vardı. Bu nedir? Üyelerini, Üstat derecesindeki Masonlardan alan bir takım teşekküller. Bunların efsaneleri, lejandları ayırır, merasimleri ayırır. Bunların bir tanesi, İskoç ritî, bir tanesi York ritî, bir tanesi Rektifiye diye isimler alır. Hattâ bu meyanda 90 küsur derecelik Menfis ve Misraim ritleri bile var. Bugünkü dünyada, bunların hepsi üyelerini muntazam Localardan alır, tabii kendileri de muntazam olmak şartı ile İngiltere Büyük Locası böyle bir takım teşekküllerin bulunduğunu bilir, ve tolere eder yani yumar. Fakat onlarla ne işbirliği yapar, ne de resmî bir şekilde yazışır. Bu bir kaidedir ve e müesseseleri de küçültmez. Tıpkı bunun gibi meselâ, Schreiner diye, bir derece var Amerikada; bunlar fes giyiyorlar. Üzerinde zülfikara benzer bir kılıç, bir de galiba «maşallah» yazılı, fes; biraz gülünç tavırları filân var. Açıkta merasimler yapıyorlar, dolaşıyorlar, fakat çok esaslı bir şey, büyük hayır işleri yapıyorlar. Bilhassa hastaneleri, araştırma laboratuvarları, filân var. Ama Schreiner'lik üyelerini Masonlardan aldığı için mutlaka Masonluk demek değildi. Tıpkı bunun gibi de, İskoç Riti de, York Riti de, diğer Ritler de, üyelerini Üstat derecesindeki Masonlardan aldıkları için «Masonluk bizdedir» demek hakkını haiz değillerdir ve bunu dünyada bugün, hiç bir memlekette de iddia etmemektedirler. Hattâ bizim Mimar Sinan dergisinin eski nüshalarının hangisinde hatırlamıyorum, bir makale tercüme ettimdi. «Ben bir Mavi Loca Masonuyum» başlıklı bu yazıda, Amerikadaki bir Hâkim Büyük Âmir diyor

ki, bir insanın Masonik ölüm kararını ancak ve ancak Büyük Localar verir. Yani bir insanın Masonluktan ancak Büyük Loca tardedebilir. Ve biz diyor, üç derecenin içinde olmakla iftihar ederiz. Neyse bu lâfımızı biraz uzatır. Şimdi, bunlar evvelâ bir Yüksek Şûra kurmuşlar. Onun kuruluşu kolay. Çünkü Prens Aziz Hasan, Osmanlı Ordusunda Suvarî Liva Komutanı; Balkan Harbine de iştirak etmiş, yiğit bir adam. Onun yanında bir de Sakakini isminde banka ileri gelenlerinden bir finans adamı var. Bunların selâhiyeti vardı, bir yerde Yüksek Şûra yoksa, istedikleri insanları Şûraya seçebilirler, yani onlara derece verirler. Böyle derece vermişler ve bir tane Yüksek Şûra kurulmuş. Fakat bu tûba ağacı gibi kökü dışarda, yaprakları aşağıda bir şey olmuş ve önce de yapraksız, yalnız Şûra var. Peki, bunun dayanağı, üyelerini alacağı yer nerede? Gayrı ihtiyarî insanın aklına Aristofanes'in kuşları geliyor. Hani Olimpos dağındaki Tanrıların kuşlar galiba, yolunu kesmişler de kurban kokuları oraya kadar gidememiş, Tanrılar yer yüzüne dilenmeğe inmişler. Aşağı yukarı, Tanrılar yaratılmış ama, O Tanrıları besleyecek olan müessese yok.

Kolayını bulmuşlar; bir de Türkiye Maşrık-ı Âzamını kurmuşlar, ve buna biraz hatırla, -biraz belki «öhö» de demişlerdir- Mısır Büyük Locasının mensubu Localardan iltihak edenler olmuş. Meselâ Besne Locasının ilk üyeleri aşağı yukarı bunlar, ve belki keza Muhibban-ı Hürriyet'in filân. Bir kısmının bizde maalesef matrikülleri yok. Büyük Locayı kurmuşlar! Ama, dünya muntazam Masonluğu -asgarî hesapla, dünyadaki Masonları sayısının yüzde 95'ine yakını içerisine alan Mason kitlesi- bu teşekkülle hiç bir münasebet kurmamış. Bu ta, Masonluğun kendi kendini kapatması- Masonluğu devlet kapatmadı; hattâ kendi kendini kongre ile de kapatmadı, Büyük Üstadının tensibiyle kapandı ve anahtarını da Omay birader, Ankaraya götürdü. Onun da faydası oldu: Bu binalar, gayri kanunî olarak alındığı için, tekrar, uyanmadan sonra geri alınabildiler. Neyse bu da ayrı bir noktadır.

Derken, uyanmadan sonra her şeyde bir uyanma oldu kardeşlerim: Türkiyede «demokrasi» oldu. Uzun bir barış devri geçirdik. Bu barış devri genç insanların ortaya çıkmasına sebep oldu. Masonluk açıldığı zaman aşağı yukarı, işte 13 - 14 sene kapalı kalmış bir müessesede ne olur? Üyelerin hepsi yaşlanmıştı. Bu yaşlı insanların yanına genç insanlar geldiler. Eskiden, o yaşlı insanların aktif zamanlarında, Türkiyede lisan bilmek büyük bir meziyet sayılırdı. Biri, bir par-

ça Fransızca bildi mi, «lisan-âşina» diye bir tabir kullanılırdı. Lisan bilen. Ve bunların bir kısmının da, itiraf edelim ki, lisan-âşinalıkları biraz su götürür derecede idi. O zamanki ritüellerin tercümesinde bunların çok enteresan örneklerini gördük. Neyse bu tarafı biraz dedikoduya çalar; fakat burada yeniden tekris edilenler, bilhassa, diğer memleketlere gittikleri zaman Locaların kapılarını çalmağa başladılar. Ama bu kapılar onların yüzüne kapandı. İsa'nın bir sözüdür galiba: «çal, sana açılır», der, «ara bulursun». Bizimkiler kapıları çaldılar ama açılmadı, aradıklarını da bulamadılar.

İşte 1957 senesinde, yeniden uyanışta, Büyük Loca, «Türkiye Yüksek Şûrasının himayesi altında Türkiye Büyük Locası» adını taşıyordu. Halbuki, bizim arşivde bulunan bir vesikada, Fransada iş tersine: 1870'lerde Yüksek Şûra, Fransa Grandoryanının himayesi altında görünüyor. Ve normalde o olması lâzım, o da ayrı bir şey. Galiba 1957 senesinde, Yüksek Şûra: Artık Büyük Loca rüştünü isbat etti, insan oldu, artık kendi kendini idare edebilir, diye hürriyetini bağışladı ve tuttu, bir konkordato ile de Büyük Locayı kendisine bağıladı. (Konkordato, iki mümasil, birbirinin dengi memleket arasında imzalanan anlaşma demektir). Ondan sonra, Büyük Loca, çalıışmağa başladı. Bazı yerlere mektuplar yazdılar. Bu mektuplara aldıkları cevaptan tipik iki tane örneği size okuyorum. İngiltere Büyük Locasının 22 Mayıs 1964 tarihli, Londra menşeli mektubu :

Türkiye Büyük Locası

Muhterem efendim,

8 Nisan tarihli yazınızı almış bulunuyorum. Teşkilâtınız, İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından muntazam olarak kabul edilip tanışma muamelesi tekamül edinceye kadar bana masonik tabirlerle hitab etmekten vaz geçmenizin daha uygun olacağını sanıyorum, zira size aynı tâbirlerle mukabele etmek durumunda olmadığımı takdir buyuracaksınız.

Menşeinizin muntazamlığı sorusunu cevaplandırmaktan kaçınmakta olduğunuzu müşahade etmekle müteessirim. Bu mevzuda diğer Büyük Localarla istişarelerde bulunmaktan bir şey elde etmek mümkün olmaz. Anlaşılan diğer Büyük Localar, tanışmak için bu hususu şart olarak koymamaktadırlar. [İkinci fıkradaki beyanların heyetimiz

üzerinde bir tesir yapacağını zannetmiyorum, bilâkis açık suallere açık cevaplar isteyeceklerini sanıyorum:

1. Büyük Locanız, tanınmış olan bir Büyük Loca tarafından usulü veçhile kurulmuş mudur?
2. Eğer kurulmuş ise, hangi Büyük Loca tarafından?
3. Veyahut muntazam şekilde tesis edilmiş bulunan 3 veya daha fazla Loca tarafından usulü veçhile kurulmuş mudur?
4. Eğer kurulmuş ise, bu Localar hangileridir ve patentlerini kimden almışlardır?

Büyük Locanızın, kendisini tanımış olan bütün diğer Avrupa Büyük Locaları kadar eski olduğu mealindeki beyanları, kuvvetli bir mesnede dayanmadığından,] (*) davanızı ilerletecek kuvvet ve mahiyette görülmemektedir.

Bu cevapları 1 Temmuz 1964 tarihine kadar veremediğiniz takdirde, Heyete hiç bir terakkî elde edilmediğini arz ve semare vermeyeceği anlaşılan bu muhaberatı kesmek için müsaadelerini almak mecburiyetinde kalacağımı bildiririm.

Saygılarımla,
J. W. Stubbs
İngiltere Büyük Locası
Büyük Kâtibi

Bu bir. Bunun bir Büyük Loca için, hiç değilse iftihar edilemeyecek, sevinilmeyecek bir cevap olduğu âşikârdır. Daha vâzıfı, daha açık olanı da var: Londra ve İskoçya Büyük Locası ile birlikte dünyanın eski üç Büyük Locası olarak kabul edilen İrlanda Büyük Locasına yazılan mektubun cevabı da şu :

Türkiye Büyük Locası,

Muhterem efendim, (Kardeşim yok. Ötekinde de kardeşim diye hitab etmeyin diyor çünkü ben size böyle hitab etmeyeceğim, ayıb olur.) Büyük Üstadımdan aldığım tâlimat mucibince, Türkiye Büyük Loca-

---

(*) [...] arasındaki kısım, bant değiştirme esnasında kaydedilmemiş olduğundan esas mektuptan alınmıştır.

sının İrlanda Büyük Locasınınca tanınmasını talep eden mektubunuz alındığını bildiririm.

Türkiye Büyük Üstadı bay Ahmet Salih Korur tarafından tevdi edilmiş bulunan 26 Mart 1959 tarihli beyanattan anlaşılacağı üzere Türkiye Büyük Locası, İrlanda Büyük Locasınınca saf, kadim Masonluk olarak tanınmayan Türkiye Yüksek Şûrası tarafından kurulmuştur. Bu itibarla, Türkiye Büyük Locası İrlanda Büyük Locası bakımından tanınması mümkün olmayan menşei gayri muntazam bir teşekkül durumundadır.

Saygılarımla,
J. O. Harte
Büyük Kâtip

Bu da, Dr. Ekrem Tok, Nuruziya sokağı, İstanbul, Türkiye adresine yazılmış.

Durum bu... Ama, buna rağmen, ne Ahmet Salih Korur Büyük Üstadımız, ne şimdiki Büyük Üstadımız Nafiz Ekemen ve diğer kardeşler ye'se düşmemiş ve mütemadiyen uğraşmışlardır; her şey gelip gelip bu menşe meselesinde durmaktadır. Sonunda bir başka yol bulunarak menşe meselesi halledildi. İskoçya Büyük Locası Büyük Üstadı Lord Bruce'ün de bunda büyük rolü oldu; Türkiye Büyük Locasını yeniden kurdu. Buna konsakre etme, takdis etme deniyor. Bu, bir törenle burda yapıldı. Ben ne yazık ki bu sırada Türkiyede değildim. Bu salonda Türkiye Büyük Locasının konskrasyonu yapıldı. Ama bu, işi kurtarmadı, çünkü konsakre edilen Büyük Loca idi. Büyük Loca muntazam olmakla, emri altındaki Localar muntazam olmuyordu.

Ama Konskrasyon bir ümit kapısı idi. Bu ümit kapısı Yüksek Şûralı biraderlerimizimizin bazılarını büyük bir hiddete kaptırdı. İşte kardeşlerim, şimdi asıl meslenin bu piyesin ikinci perdesi olan o meşhur mektup hikâyesine geliyoruz.

Böyle bir mektup verilmiştir. İsmi söylenen zat, Bilgi Locasında tekris edilmiştir. Bilâhare Türkiyeden ayrılarak Amerikaya gitmiş ve devam etmemiştir. Yalnız bu arada Türkiye Masonluğunda garip bir takım şeyler de olmuştu. Büyük Loca üç üniteye ayrılmıştı.

Bunlardan Ankara Ünitesinin o zamanki Büyük Kâtibi kardeşim burcadır.

Bu ünite, «hükmetmek için bölme» prensibinin doğurduğu bir ucubeydi. Garip bir yaratık. Yaşama şansı yoktu. İki başlı bir dana gibi falan bir şey; hattâ üç başlı: İzmir ünitesi, İstanbul ünitesi ve Ankara ünitesi. Bunların başında olanlara Büyük Üstat değil, «Gran Metr» deniyordu. Hani şöyle biraz da şatıfilli bir isim takmışlardı. Bunlar, yine tabiatile Yüksek Şûra'nın emri altında idiler. Gıyabında söylemiş olmak istemezdim, bizim, Sacit Üstat hani bir seçim dolayısıyla demişti ki, Galip Taş diye bir Büyük Üstat vardı, o Büyük Üstat derdi ki, seçimler daima ittifakla olmalıdır. Halbuki ancak ve ancak, bir yerden empoze edildiği zaman ittifakla seçim olur. Hangi seçim vardır ki, hür iradeye dayanır da, içinde iki tanesi, hiç olmasın, ben bu fikirde değilim, demesin, aksi halde samimi olabilir mi? ve böyle bir şey beşeri yapının içine sığar mı? İnsan ruhunun tezahürleri arasına girer mi?

Hangi Locada, bir Üstat seçimi Loca seçimi varsa, mutlaka ve mutlaka, bu Yüksek Şûranın ileri gelen zevatı, hazır bulunurdu. İsmi söyledikleri Galip Taş, tekrar ediyorum, lüzumsuz yere şahsimla çok mücadele etti; fakat, samimi idi bu insan, onu da söylüyeyim, çünkü bu işin cahili idi. Lisan bilmiyordu ve elinde hiç bir kaynak yoktu. Kendisine de doğruyu söylemiyorlardı; uyanışta kendisini birden bire bir teşkilâtın tepesinde bulmuştu. El öptürmekten de pek hoşlanıyordu.

O insan o günkü şartlar altında, bu Locanın da kapısını çalmış olsaydı, bilâtereddüd onu buraya üye olarak alırdık, çünkü bir lekesi yok. tahsili var, dürüst bir insan. Senelerden sonra siyasetin, işi buraya getireceğini kim kestirebilirdi? İşte kardeşlerim, şimdi anlıyorsunuz değil mi, niçin İngiltere Büyük Locasının, daha doğrusu, muntazam Büyük Locaların, «siyasetle uğraşılmaz» kaydını buraya koyduklarını? Türk Masonluğu iki defa siyaset yüzünden belâya uğramıştır. Birisi, İtilâfçı - İttihatçı meselesi yüzünden. Leo Taxil'in, hurafeler dolu uyduruk bir kitabı vardır. Şeytan gelir Localara, bilmem ne, resimleri çıkar arasına. Bunu tercüme ettirerek papye-kuşe'ye bastırmışlar ve forma satmışlardı o zaman. Maksat İtilâfçıların, İttihatçıları kötölemesi idi. Harp bitince, bu itilafçılar, Ermeni tehciri meselesini ele alarak, bütün İttihatçı biraderleri tasfiye etmişler, ihraç etmişlerdir. Hiç muhakeme filân edilmeden, savunmasına müracaat edilmeden birinci hâdise bu idi. İkincisi de şimdi anlattığım.

Şimdi ben ne siyasetle meşgul oldukları için onları, ne de o vesikayı

veren kardeşimi tenkid için buraya gelmedim. Ben size doğrudan doğruya, yalnız hakikati, yalnız ve pür, saf hakikati, saltuk hakikati size anlatmak için geldim.

O sırada kardeşlerim, Büyük Locanın Büyük Üstat seçimi yapıyor. Büyük Üstat seçimi çekişmeli olmuş: Namzetlerin birisi Necmettin Sahir Sılan, diğeri Necdet Egeran, Necdet Ergan da o Rit Localarında üye, ama en üstün dereceye çıkmış değil. Necmettin Sahir Sılan, Büyük Üstat olmayı çok istiyor. Oğlu galiba o sırada Amerikada Büyük Üstadın çok itibar gördüğünü duymuş, o sırada Amerikan Locaları ile bir iki tanışma oldu idi; bu sebepten böyle bir niyeti var. Fakat Ankaralı kardeşlerimiz Necmettin Sahir Sılan'ı hiç mi hiç tutmuyorlar. Bir de Nuri Pere Üstadım namzet oylamaları sırasında Nuri Pere çekiliyor, çünkü aldığı oylar az. Kalsa idi daha iyi olacaktı. Necmettin Sahir Sılan seçilmiyor, Necdet Egeran seçiliyor. Ben yoktum yine o seçimde. Ben, gözümle görmediğim ve vesikaya dayanmayan şeyleri söylemek istemem. Necmettin Sahir Necdet Erganı Büyük Üstatlığından dolayı tebrik ediyor, ortada hiç bir şey yok; bahis konusu mektup, daha çok evvel, aylarca önce verilmiş, fakat henüz gazetelere düşmemiş ve ortalıkta da böyle bir vesikanın gürültüsü yok, Masonlar ön plana alınmamışlar, perdenin önüne çekilmemişler. Ve o zamanın konkordatosu gereğince, seçimin sonuçlarını, Büyük Loca Yüksek Şûraya bildiriyor.

Bütün bu olayları, eğer kitabı okursanız (*) çok enteresan kısımları ile göreceksiniz.

Büyük Üstat Enver Necdet Egeran birader, Büyük Üstat kaymakamı Nuri Pere Birader, Büyük Birinci Nazır Halit Arpaç Birader, Büyük İkinci Nazır Cevap Memduh Altar Birader, Büyük Hatip Sacit Öncel Birader, Büyük Kâtip Nafiz Ekemen Birader, Büyük Hazine Emini Cemal Gücü Birader, Büyük Hasenat Emini Hulûsi Selek Birader, Muhakkik Saffet Rona, merhum oldu, Birader, İkinci Muhakkik Celâl Olcay Birader, Birinci Teşrifatçı Süreyya Akalın Birader, İkinci Teşrifatçı Galip Kardam Birader, Üçüncü Teşrifatçı Safa Dikmen Birader, Sancak Emini Fikret Çeltikçi Birader, Dahilî Muhafız Orhan Alsaç Birader, Haricî Muhafız Mansur Sayın Birader.

Bu liste, konkordato gereğince Yüksek Şûraya gönderiliyor; yine de-

---

(*) Büyük Daimi Heyetten bütün kardeşlere açıklama, İstanbul, 1965.

diğim gibi, yalnız usulen gönderiyor. Tetkik edin de cevap verin diye değil. Çünkü böyle bir selâhiyet, zaten konkordato'da dahi, -o ki böyle lûtfedilmiş bir şeydir- onda bile yok.

Şöyle bir cevap alıyor:

«Türkiye Büyük Locasına,

(Yüksek Şûranın antetiyle)

Türkiye Büyük Locası Umumî Heyetinin 2 Mayıs 1965 tarihli toplantısında, 1965-1967 devresi için seçtiği Büyük Daimî Heyet üyelerini ve görevlerini bildiren 7 Mayıs 1965 tarihli, 11 ve 1795 sayılı yazınız alındı.

Bahis konusu seçim hakkında çeşitli kaynaklardan ve yapılan şikâyetlerden aldığımız bilgilere nazaran mason esas nizamlarına ve ilkelerin aykırı bazı hareketler olmuş ve seçimler usulü dairesinde yapılmamıştır. Bu sebeple seçiminizi daha tebrik edecek durumda olmadığımızı ve 13 Haziran 1965 tarihine kadar durumun düzeltilmediğini bildirmenizi üzümlere beyan ederiz.»

İşte bu halâ Yüksek Şûranın kayıtsız şartsız âmiriyetini ileri süren bir vesika idi. Yani, biz bir şey duyduk, öyle lâf ediyorlar, muhakeme edilmemiş. Sonra size şunu da söyleyeyim kardeşlerim, bir çok, bir çok değil bütün dünya Obedyanlarında, Büyük Üstat tenkid edilemez, bir. Büyük Üstat hakkında inzibatî bir muamele yapılacağına dair hiç bir madde yoktur; çünkü öyle bir insanın, yani günün birinde Haysiyet Kuruluna verilecek bir insanın Büyük Üstat olacağını tasavvur dahi etmemişlerdir, ve bu yapılmaz, Büyük Üstat, Büyük Üstat olarak kalır, meğer ki kendi istifa ede. Halbuki böyle, şey gibi, emir verilerek yukardan aşağıya, yeniden seçiminizi yapın, 15 Hazirana kadar bunu bir düzeltin; düzeltirseniz biz de kabul ederiz, mealinde bir cevap alındı.

Bu açmaz tam da, Türkiyenin intizamı ile uğraştığı zamandır: tanınmak meselesi için Büyük Locanın canını dişine takarak uğraştığı devirdir. Konsekrasyon yeni yapılmıştır ve bu onun eseridir. Biliyor musunuz, bundan hiç öyle mektup filân hikâyesi yok? Usulsüzlüğü de size söyleyeyim kardeşlerim, çünkü ben seçildiğim zaman, aynı şeyi burada tekrar ettiler. Bunun seçiminde dört tane beyaz

pusula çıkmış. Mason teamülüne göre müstenkiflik yokmuş ve beyaz rey vermek de yokmuş. Ben seçildikten ve yerime oturduktan sonra diğer Büyük Loca görevlileri seçilirken yine üç tane veya dört tane beyaz rey çıktı. Galiba, hemen Birinci Nazırda. Hemen Refet Hakul merhum «Usulünce Masonlukta müstenkiflik yoktur, dedi; bu seçim mualleldir», Tabir bu. Aynı şey, muallel seçim hikâyesi.

Benim verdiğim cevap şu oldu: Gizli reyde kimse üzerine tahakküm mümkün değildir. Seçim yeniden yapılırsa, yenilense, bu rey pusularının yine beyaz gelmeyeceğini kim temin eder? Bu hesaba göre, bir üçüncü defa, bir dördüncü, bir beşinci defa, o gün geçecektir, ertesi güne kalacaktır, ertesi gün de yine böyle devam edecektir ve, Büyük Locanın her toplantı günü şu kadar bin liraya mal olmaktadır, her şey bertaraf. Aynı zamanda kardeşlerin, zamanlarını da israf etmiş olacağız. Zaten ben, okumuştum. Masonluk da, böyle, muallel yok, şu yoktur, bu yoktur diye ezbere konuşulacak bir şey değil. Bir tek ansiklopediyi, Mason ansiklopedisini, meselâ Lenhof'u açmak kâfi. Benim daima el attığım en ciddi alaman ansiklopedisi «Lenhof»'ta bunların hepsi var: diyor ki, rey pusulası görülürse beyaz çıkarsa, yapılacak şey şu dur: Bazı Büyük Localarda, kim fazla rey aldı ise ona eklenir. Bazı Büyük Localar ise bunu, hiç verilmemiş olarak kabul eder ve seçim neticesini ona göre hesaplar.

Ezberle değildir bu. Bütün nizamlar tetkik etmiş Lenhof. Bunu söyledim ve bu reyleri verilmemiş olarak kabul ettik. O gün bu gündür de Türkiye Büyük Locasında gelenek budur. Beyaz rey istediği kadar verilebilir kardeşlerim, kimse onun kararına karışamaz. Fakat verdiği beyaz reyın sayılmayacağını da bilmesi gerekir.

Yüksek Şûra mektubunda yalnız bundan bahsediliyor. Bazı şeyler kulağa çalınmış. Sonra, iş bununla kalmıyor, aylarca sonra, tutuyorlar. Bilgi Locasının albumündeki o sayfayı, o siyasî zatın resmini ve kayıt numarasını gazeteye veriyorlar. Fakat işin iç yüzü şu: İstanbul'da gerçekten böyle bir kayıt yok. Yalnız size her şeyin gerçeğini söylemek için şimdi bütün eski sıfatlardan tecerrüt ederek, eski delege olarak şunu söylüyorum. Böyle bir pusula, böyle bir vesika verilmemez; çünkü, bu vesikayı ancak Büyük Üstat verebilirdi. O zaman. Büyük Üstat Ekrem Tok'tu. Necdet Egeran birader, Kaymakamdı Ankarada. Kaymakamın hot be hot böyle bir şey vermesi, en hafif tabiriyle, uygunsuz olmuştur. Ama, neyliyelim ki, arkasından kanuni olarak Büyük Üstat seçilmiş». Şimdi bu işler ortaya çıktıktan sonra,

öbür tarafta hemen Şûra, inzibat komisyonu toplanarak, Necdet Egeran biraderin Masonluktan tardına ve ondan evvelki Büyük Üstadı da seçim günü celseyi, iyi idare edememiş diye bir sene için uzaklaştırılmasına karar veriyor.

Şimdi siz gelin, o sıradaki duruma bakın: iki şıktan biri: ya Yüksek Şûra kararı keenlem yekûn sayılacak, veya bir Obedyans, Türkiye Büyük Locası ki, o zaman 57 Büyük Loca ile tanışması var, kendisinin hakimiyetini bir çırpıda inkâr edecektir. Kendisinin Büyük Üstadına, hiç de selâhiyeti olmayan bir makam, dünyanın hiç bir yerinde selâhiyeti olmayan ve hatta yalnız bazı memleketlerde yalnız tolere edilen bir makam ihraç kararı verecek, diğer bir tanesine de bir sene uzaklaştırma cezası verecek, bunu da şineye çekecek. Bunu yaptığı zaman Büyük Loca intihar etmiş demektir.

Bu hengâmede kardeşlerim, 1965 senesinin 5 aralığında bu salonda, ondan evvelki bir fevkalâde celsede - zaten bu iş fevkalâde celsede oldu - Necdet Egeran birader istifa etmişti; kardeşlerim beni seçtiler. O zaman Yüksek Şûraya şu şekilde bir müracaata bulunduk ve şu şekilde bir şey yazdık. Benim ilk imzaladığım yazılardan biridir zannediyorum bu: «30 Ekim 1965 tarih ve falan sayılı levhanın, levhanız, Türkiye Büyük Locası Büyük Daimî Heyetince lâyük olduğu ehemmiyetle incelenmiştir. İttihaz edildiğine, bu levhanızda muttâlî olunan kararlar, (yani ihraç kararları) Türkiye Büyük Locasının selâhiyetine dahil bulunan hususların Yüksek Şûranızın tetkik ve tahkik konusu yapılmış olduğunu göstermektedir. Bu tarzı hareketin, Türkiye Yüksek Şûrası ile Türkiye Büyük Locası arasındaki münasebeti düzenleyen 1957 tarihli konkordato hükümleriyle bağdaştırılmasına imkân yoktur. Bu sebeple eski Büyük Üstadımız Dr. Ekrem Tok ve Dr. Necdet Egeran biraderler hakkında Türkiye Büyük Locası dahilindeki faaliyetlerinden dolayı Yüksek Şûranızca ittihaz olunan kararlar, bir Masonik zuhul olarak mütalâa edilmiş ve Türkiye Büyük Locası açısından hükümsüz ve keenlemyekûn addedilmiştir. Bu hususu Yüksek Şûranızın da teyidini ve bu suretle iki büyük Masonik otorite arasındaki (ki, bunu o zaman söylemeye mecburduk, çünkü henüz konkordato vardı. Haddi zatında iki büyük otorite yoktur, bir büyük otorite vardır, öteki bu sahada bir şey söyleyemez.) iki büyük Masonik otorite arasındaki münasebetin devamı imkânını sağlamanızı rica eder kardeşçe saygı ve sevgilerimi sunarım.» Büyük Üstat ve Büyük Kâtip biraderin imzasile.

Alınan cevap şu:

«Pek Muhterem Büyük Üstat ve pek Aziz Biraderler (Bütün Biraderlere hitap ediyor)

7 Şubat 1965 tarih ve falan sayılı levhanız karşılığıdır.

Dr. Ekrem Tok biraderle Dr. Necdet Egeran hakkında (artık birader demiyor, çünkü ihraç etmişlerdi) haklarında verilen kararların Mason teamül nizam ve usullerine tamamen uygun olarak ve bu zatların Yüksek Şûranın birer üyeleri bulunmasına müsteniden verildiğini ve işlenen suçun mahallinin bahis konusu olamayacağını kardeşçe sevgi ve saygılarımla arzederim.»

Yüksek Şûradan ve Yüksek Şûra o atölyelerinden çıkarılabilirler, ama mesele Masonluktan çıkarma idi.

«Muhterem Büyük Üstat ve Aziz kardeşler,

7 Şubat 1966 tarih ve sayılı yazınız üzüntü ile (yine Türkiye Yüksek Şûrası) üzüntü ile okundu. Bu mektubunuzda 1964 yılında ikinci yarısından beri Türk Masonluğuna gölge düşüren sebepler (tabii gölge düşürecek, çünkü en önce Akşam gazetesine günü gününe haber veriyorlardı ve onlarla, ben o sıralarda Topkapı Sarayında müdürüm, o zaman konuşmalar oldu. Gazete koleksiyonlarında bunlar vardır, köpürleri de var.) ihmal edilerek Yüksek Şûrayı Büyük Locanın) iç işlerine karışmak, üyeleri hakkında yetkisiz kararlar almış olmakla itham etmekte ve tashihini talep etmektesiniz. (Bu, ötekinin cevabı) Binnetice, aramızdaki konkordatonun da yeniden düzenlenmesini teklif etmektesiniz. Yüksek Şûranın kendi teşkilâtına dahil üyeleri hakkında aldığı kararların geri alınması bahis konusu olamaz. Yüksek Şûra kararlarına mesnet teşkil eden fiilin, bir Masonik suç olduğu, 28 Aralık 1964 gün ve falan sayılı Türkiye Büyük Locası sirkülerinde de kabul ve ilân olunmuştur. Konkordato hususundaki teklifinize gelince, Yüksek Şûra yakın zamanlardaki hâdiselerden sonra, bu ahitnameyi işlemez bir hale getirdiğinizi büyük üzüntü ile müşahade ve tesbit eylemiş ve feshine karar vermiştir.

Saygılarımla tebliğ olunur.»

2 Mayıs - «19 Mayıs tarihinde Türkiye Büyük Locasına vâki (yine aynı yerden geliyor) vâki ziyaretinizde (ondan sonra ben bu zatı davet ettim. Bir tek şahidi, uzun yaşasın, Nafi Ziva Başak birader. Er-

tuğrul Kemal Eyübođlu vefat etti, o da beraber idi. Bu mabedin üstündeki sokağa bakan odada uzun uzun konuştuk ve bütün bu muhaberelelerin, arada geçmiş olan her şeyin yakılmasını teklif ettim. O da bunu kabul etti. Yahut öyle göründü. Hemen, Ertuğrul Kemal Birader, biraderleri derhal çağırılım, bunu hemen tatbik edelim dedi. Gittiler. Ben de bizim daimi heyetin Ankaradaki toplantısına gittim. O gün toplantı Ankarada idi. Ankarada «golf kulübü» diye bir yer var, orada toplandık. Orada söylediğim şu oldu: dedim ki, ben Hazım Atif biraderle konuştum. Bu işin çok üzücü tarafları var. Dedikodular, Localarda kaynaşmalar. Bütün Locaları tahrik ediyorlar (ve o sırada işte yeni reforme Localar kuruluyor, yâni reforme denilen bu Localar merasimsiz açılacak, kapıları da açık, hariciler de gelecek, yani herhangi bir kulüp gibi. Hattâ bir kulüpte bile daha fazla disiplin vardır. Meselâ Helikon Locasının tasavvuru bu idi). Ben, dedim ki, Kuyucak biraderle konuştum, mutabık kaldık. Sizden rica edeceğim doğrudan doğruya kendi reyinize aklınıza dayanan, vicdanî kanaatinize. uyan karar istiyorum. Yalnız dedim, yanlış bir şeye kapılmayın. Aksi bir karar verirseniz, bu işi devam ettirmek benim için ayıp olur, çünkü söz vermiştim. Ondan sonra kaymakam birader bu işe devam eder. Gerçekten de benim için her hangi bir alternatif (?) ileri sürmek mümkün değildi.

İsfendiyar birader, «İnanma sen kardeşim» dedi bana. Ama buna rağmen teklifim kabul edildi ve memnun oldular.

İstanbul'a geldiğimiz zaman şu cevabı aldık. Diyor ki, o görüşmemizde yine tamamen samimî olarak ifade eylediğim gibi, Türkiye Büyük Locası ile Türkiye Yüksek Şûrası arasındaki anlaşmazlık umumî Masonluk prensip ... ..

Tayfur Tarhan K.'in notu :

Teyp kasetinin altmışar metrelik iki taraflı bandı burada bitmiştir. Hayrullah Örs kardeşin sesini banda alan Tayfur Tarhan K., konuşmasının sonunu bu sebeple banda alamadığını, üzülenek konuşmayı müteakip, Hayrullah Örs K.'e bildirmiştir. Locaların tatilde bulunduğu bir sırada, Ağustos 1977 ayında Tayfur Tarhan K.'e rastlayan Hayrullah Örs K., «bir gün buluşup da, konuşmamın banda alamadığın kısmını tamamlayalım» demiştir. Buna çok sevinen Tayfur Tarhan K., aynı zamanda konuşmayı banttan kaleme alıp, rötuşunu kendilerine yaptırmak istediğini, ancak şu sıralarda kasetin, bandın kop-

yasını almak isteyen Ahenk L.'si Üs. Muh.'i Yako Levi nezdinde bulunduğunu, kaseti geri aldığıında kendilerini ziyaret edeceğini Hayrullah Örs K.'e söylemiştir. Ama bu ziyaret vâki olamadan, 6 Ekim 1977 Perşembe günü saat 16.30 raddelerinde Hayrullah Örs K. Nuru Ziya sokağının yokuşunu çıktıktan sonra, ebedi nur'a kavuşmuştur. Böylece bu ilginç konuşmaya ait bandın son kısmına rastlayan vesikanın metni, ancak arşivde aslı görülmek suretile tamamlanabilecektir.

...ve ...

...ve ...

...ve ...

Felsefi Açıdan Masonluk Ülküsünün Temel İlkeleri ve Niteliği Üzerine Düşünceler

— II —

GENEL OLARAK DİN VE TANRI KAVRAMI VE İNANCI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Naki Cevad AKKERMAN

Dördüncü bölümde yer alacak olan masonluğun bir din olup olmadığına değin eleştiriye (criterium) hazırlık olmak üzere önce, genel kavramlar bakımından kısaca din ve Tanrı inancını ilgilendiren düşünceler üzerinde durmak gerekmektedir.

A) Genel olarak din kavramı ve bu konuda masonluğun inanç sistemi :

Putcularla göksel ve ahlâksal dinlerin inançları ve masonluk ilkeleriyle olan ilişkilerine değin

dergimizin 1. 3. 6 ve 12. nüshalarında ve sınırlı sayfaların ölçüsü oranında açıklamalarda bulunulduğu için burada yalnız çok kısa olarak konumuzu ilgilleyen terimsel deyimler üzerinde durmakla ve din kavramı hakkında masonluğun düşünce sistemini kısa çizgileriyle bir kez daha tekrarlamakla yetineceğiz. Anlam bakımından sözcük olarak din: inanış yolu demektir.

Tanım bakımından deyim olarak din: T. D. K. sözlüğüne göre: in-

sanların Tanrıya inanış ve bağlanışları; bu konuda tutulan yolların her biri; mecazi olarak bağlanılan fikir ve ülkü (Kemalizm Türkün dinidir).

Univer. Lexikon'a göre din; İnsanın ve toplumun doğaüstü Allah'a bağlılığı.

Psikolojiye göre din; Kutsallık duygusunun yaşanmasıdır. Bu duygu, sonsuzluğun ululuğuna ve varlıklar arası ahengin büyüklüğüne yöneliştir.

Sosyolojiye göre din; Siyasal ve sosyal bütün olaylarda ortaklaşa ilke ve prensipler meydana getiren bir sistem ve düzenliğin korunmasıdır.

Genel felsefe bakımından din; İnanca dayanan doğaüstü tasarımlar sistemidir.

Din tanımına değgin bu açıklamalara bir de L. Feuerbach'ın (1804-1872) şu sözlerini katalım : «İnsan sevgisi ve insanlar arası her bağ bir dindir.»

Din, insanlık âleminde adalet, iyi niyet, doğruluk, kardeşlik, kadınlara saygı ve medenî yaşam ilişkilerinde hoşgörü gibi insan olma niteliğinin temellerini oluşturan duyguları olgunlaştırmayı amaçlayan bir ülkünün anlatımıdır. İnsanları dünyada huzura ve ahirette gufrana eriştirecek bütün bu duyguların

sağlanma yolu ise hiç bir zorlama ve baskıya dayanmayan telkin ve vicdanlara sesleniştir.

Bu tanımlardan çıkan gerçek şu ki, nitelikleri ve koşulları ne olursa olsun dinin bir realite olarak insanlar arasında değerini sürdürmekte oluşudur. Bunun en belirgin kanıtı şu tablodaki :

Hıristiyanlar	: 1.100.000.000
Müslümanlar	: 565.000.000
(bütün mezhepler dahil)	
Konfüçyüscüler	: 395.000.000
Budistler	: 350.000.000
İlkel dinler	: 248.000.000
Taoistler	: 95.000.000
Sintolar	: 50.000.000
Museviler	: 14.000.000
Eski İran dini	: 200.000
Çok basit dinler	
ve dinsizler	: 497.000.000

3.764.000.000

rakamlarda görüleceği gibi dört milyara yaklaşan insanlık dünyasını oluşturan topluluk veya toplumların ve hattâ bunların içinde yaşayan bireylerin terimsel din kavramı açısından eş inançta olmasalar bile psiko-sosyal ve hattâ sosyo-politik bir bütünlük içinde örgütlenmiş olmalarıdır.

Masonluğun din ve Tanrı kavramlarındaki düşünce ve pren-

sipleri, kendi ritüellerindeki ilkelere dayanır. Bu konularda hemen her yıl Parlâmento kürsüsüne getirilerek masonluk aleyhinde asılsız bir takım beyanlarla kamuoyuna maledilmek istenilen suçlamalar ve yayınlar nedeniyle aydınlatıcı nitelikte olmak üzere fırsat bulduca bu ilkeleri dergi e d e b i - y a t ı arasına almakta yarar görmekteyim.

Bu nedenle masonluğun din kavramına değgin düşünce sistemini şöylece özetleyebiliriz :

İnsan tabiatı dinsel niteliktedir ve masonluk din düşüncesini, bütün dinlere saygı duyarak fen ve bilim ışığı altında inceler. İnsanlık tarihinin dinler tarihi etrafında döndüğünü göz önünde tutan masonluk, felsefe ve din tarihli araştırmalarını emreder. Bu zorunluluktan beklenen amacın biri iktidar sahipleriyle ve diğeri de hiç birşeye inanmıyanlarla ilgilidir. Herhangi bir din mensupları arasında doğan insan, ancak o dini düşünmek alışkanlığını kazanır ve bütün dinsel gerçekleri, bu dinde içkin (mündemici) bularak öteki dinlerin gerçeklerden uzak kaldıklarına inanır. Masonluk, dini duyguların en yüksek anlatımıdır. Çünkü bu öğreti düzeni, bütün iyi duygulara, asil düşüncelere ve temiz arzulara açık bir mâbet

olarak terakkinin ileri karakolu durumundadır. Masonluk, tıpkı dinler gibi gururu, benlik ve mevki hırsını yenerek yerine sadakati, şefkatı ve erdemi yerleştirmek umut ve amacındadır. Bilindiği gibi, insanların yaşamında genel bir uyumun kurulabilmesi için dinlerin öngördüğü ilke sevgi ve şefkattir. Masonluk ilkelerine göre de erdem, nefsimize hizmetten ve şefkat ise başkalarına karşı sevgiden başka bir şey değildir. İman ile yardım severliğin kaynaşmasından doğan şefkat, elit niteliği ile yaşam için insanlara güç veren umuda analık yapar. Mutluluğun ve ruh huzurunun ancak kutsal sayılan ülkülere yönelmekle, yoksul mustarip insanlara sevgi ve yardım eli uzatmakla mümkün olacağını ilham eden ve bu inançla, münkir ve mühid olanları (İnkârcı ve Tanrı tanımazlık), hiç bir ülkeye sahip olmadıklarından dolayı reddeden masonluk, kendi seciyesini yalnız ahlâki felsefesinde bulur. Göksel ve etik dinlerin telkin ve ilham ettikleri ana prensipler de bunlardan başka bir şey değildir.

B) Genel olarak Tanrı kavramı ve inancı üzerine düşünceler :

Adları ve sayıları yukarda verilen dinsel organlaşmaların he-men hepsinde temel değer, or-

taklaşa bir kutsallık duygusu etrafında yoğunlaşmaktadır. Fakat bu duygunun getirdiği Tanrı kavramı ve O'na olan inanç ilkeleri eşanlam ve eşyorum taşımamaktadır. Bu, tarihin akışı içinde insanlarla beraber doğan ve günümüz de, bir sürü efsaneler bırakarak ortadan silinip giden ve bu arada, antik çağ felsefesinin doğuşuna da analık ettikleri ileri sürülen bir çok dinlerde olduğu gibi, bugün de böyledir ve Tanrı kavramını ve inancını içeren nitelik, yeti ve yetenek üzerindeki düşünce ve tartışmalar, insanlık dünyasını meşgul eden bir değer olarak sürüp gitmektedir. Tarih öncesinden başlayarak içinde bulunduğumuz yüzyılın ünlü filozofu Bertrand Russel'in **M o n i z m ö t r a l** kuramına gelinceye dek toplulukların ve toplumların bağlandıkları inançlar Tanrıbilim bakımından politeizm (Çoktanrıcılık), Panteizm (Kamutanrıcılık), Teizm (Tanrı-cılık), Deizm (Yaradancılık veya Nedentanrıcılık), Ateizm (Tanrı-tanımsızlık) gibi düşünce ayrılıklarında toplanmaktadır. Bütün bu düşünce ve inançları içeren ve tamamen felsefi ve masonik bir nitelik taşıyan « **R A B V E İ N S A N** » başlıklı şu dizgemin birinci bölümünde özetlemiş bulunuyorum.

R A B V E İ N S A N

1

Söyle ey dost Hâlik nedir mah-lûk ne
Amaç nedir bu muhteşem hil-katte?

İlk zamanlar içgüdüyle insanlar
Her etkeni Tanrı sanıp tapmış-lar
Bugün bile ilkel yaşam sürenler
Çok Tanrılı eşinancı güdenler

Yer, gök, güneş, deprem, yıldırım,
tufan

Canlı cansız hayret veren kor-kutan
Evrendeki ululuğa yönelmiş
Kutsayarak buyurbana Rab de-miş.

Kadın erkek nice ilâh tanımış
Korkusundan sihirbaza sarılmış
Tapınaklar doldurulmuş putlarla
İnsan bile adak olmuş onlara.

Daha sonra kâinatı yaratan
İnsanlara kader kısmet dağıtan
Bir Tanrıya iman etmiş inanmış
Lebbeyk demiş secdelere ka-panmış.

Çağlar geçmiş bilinç, bilim, felsefe
Ve dinlerle mezhep, dergâh,
medrese
Kanıtlardan etmişler de istidlâl
Kopuvermiş inançlarda ihtilâl.

Kimi demiş «haktır», kimi «en-
elhak»
Kimi yorum kimisi de istiğrak
Yollarıyla bir isbata gitmişler
Tanımlarda ters yönlerle girmiş-
ler.

Bir cemaat «eşi yoktur birdir»
der
Bir diğeri «aradığın sensin» der

Bir ümmet var «istikrara» inan-
mış
Bir diğeri «devir» diye anlamış

Milyonlarca insan var ki «tes-
lis»te
Baba, Oğul, Ruhulküdüs» de-
mekte.

İnanç var ki, insan olmuş Tan-
rılar
İnan var ki, ilâh olmuş insanlar.

Koca evren durmaksızın oluşta
Yaratan da olgunlaşma yolunda.

Bir çoğunca külli akıl vicdandır
Kimince de O bir soyut kavram-
dır

Tanrı; erdem, iyilikler fikridir
İnsan böyle yüceliğe erişir.

Ruhla birlik bütün evren bir
tumdür

Bazan madde bazan kudret gö-
rününür

Bir birlik ki, ne ayrı Rab ne mah-
lûk

Bir tek nur ki, ne halik var ne
mahlûk.

Bütün varlık bir ilâhi cemaldır
Amaç ise evrimlerle kemaldır
Bu Tanrısal tecelli içinde biz
O'ndan gelmiş, O'nu temsil ede-
riz.

Kader bile sorun olmuş insana
Çatışmalar tezatlar var inanda
Cebriyeye kader T a n r ı işi-
dir
Kaderiye der ki, etken kişidir.

Toplum böyle ayrı inanç içinde
Bir kısmı da asıl gerçek peşinde
Bir kudret var, fakat meçhul
beşerce
Niteliği belli olsa herkesce
Diri diri birbirini yakar mı,
Deri yüzer zindanlara atar mı?

Bu uğurda nice başlar kesilmiş
Kazıklanmış, çarmıhlara geril-
miş

Yorumlarla, istidlalle milletler
İnançlarda ayrı düşmüş ümmet-
ler

İçin için birbirini yemede
Bu yüzyılda hâlâ tekfir etmede.

Evrenin yaratılışında ve daha
doğrusu ilk ve değişmez nede-
nin niteliği konusunda, evrende
özdekten başka hiç bir varlığı,
kabul etmeyen, bireysel ve top-
lumsal bütün sosyal ve politik
değişimlerde temel değer ola-
rak yalnız ekonomik faktörü

öngören, kısacası özdeksel töz-
lere (cevher) bağlı bulunmayan
tinsel tözleri ve yazgı üzerinde
egemen Tanrısal herhangi soyut
bir etkenliği yadsıyan özdekciler
lerin (materyalistlerin) Tanrının
varlığı ile yokluğu konusundaki
düşüncelerine örnek olmak üzere
Moskova Komünist Gençliği
tartışma kulübünde Allahsızlar
ve Dinsizler Birliğinin Genel
Sekreteri olan «ateist» inanca
bağlı Nataşa Yarosaviski ile
«teist (tanrıci) Arpat kilisesi
piskoposu Nikola arasında düzen-
lenen ve kültürlü seçkin yet-
kililerin önünde yapılan ilginç
bir tartışmayı kısaca sunmakta
yarar vardır. (Emekli Tümgeneral
Baki Özgüler'in «komşu-
muz Rusya» başlığı altında 1971
yılında Muharipler Dergisinin
bir nüshasındaki yazısından
özet).

— Söz Nataşa'nın

Partizan Nataşa Kara tahtaya
önce şunları yazıyor :

«Allah = İnsan + Komünist
sosyetes!»

Ve konuşmaya başlıyor : Bütün
insanlığı üstün bir amaca gö-
türmeliyiz, çünkü hedefimiz,
kimsenin kimseyi sömüremeye-
ceği ahenkli bir cemiyet kur-
maktır. Sömürü, insanlarda ku-
sur ve noksanlar yaratarak on-
ların mantalitesini bozmuştur.
Bunun günahı kiliseye aittir; bi-

zim, Allah diye bir kurtarıcıya
ihtiyacımız yoktur. Sonu gelme-
yen adaletsizliğin nedeni pa-
pazların, halkı cennete girebil-
mek için fakirlerin zenginlere
itaat etmeleri gerektiğini öğret-
meleridir. İnsanlık tarihi bir in-
sanın diğerini sömürmesi hasta-
lığının şifasını bulmak için ya-
pılan sonsuz denemelerin hikâ-
yesidir. Aranılan bu şifa, kilisece
Allah kelimesiyle ifade edilmek
isteniyor. İnsanlar komünizm
gerçeğine erdiği gün uyuşturucu
ve uydurma dine ihtiyaç duy-
mayacaktır. Çünkü «Allah =
İnsan + komünist sosyetes!»
dir.

Söz Nikola'nın :

Genç karşı gelenle esasta be-
raberiz. O da, sonsuz ve de-
vamlı bir adalet varlığını veren
Allah'ı arıyor. Allah'sızlar İncil'
deki on emri komünist partisi
için de sağlamak istiyor. Hz.
İsa, komünizmin ilk habercisi-
dir. İncil, Karl Max'ın eserleri
kadar insanlığa gerektir. Din,
zamanla değişen örgütlerin üs-
tündedir. Kan kusan değişme-
lerde dinin yeri yoktur. Kan dai-
ma kanı çağırır. Çünkü «Homo
homini lupus». İnsan, insanın
kurtudur. İnsan İkel yaşamında
bir hayvanlık devri geçirdi. Ya-
şayışı gaddarcaydı. O zaman
insanlık sosyetesini sömür-
cüler yoktu. Biz atavizm ile bu
kana susamış hiddet ve şiddet

zevkini miras olarak aldık. Sömürüler, savaşlar ve şiddet hareketleri içgüdü'nün doğal sonuçlarıdır. İnsanları bundan kurtarmak için komünistlik yeterli değildir. Çare, insanları iyi eğitmek, onları şiddet ve kan zevkinin üstüne çıkarmaktır. Yoksa Kabil her zaman Habil'i öldürecek, ihtiras ve kıskançlık insanları daima cinayete itecektir. Ve böylece bir insanın veya bir kısım insanların egemenliği esasına dayanan yeni sistemler kurulacaktır. Hz. İsa, kimse'nin kimseyi sömürmediği, devamlı adaletin hüküm sürdüğü bir dünya üzerinde Allah'ın hükümrانlığını ilân etmiştir. Killise nedir? Bu, komünistlerin «komünist sosyetesini», bizim de «insanlık sosyetesini» dediğimiz Allah'ın hükümrان olduğu bir toplum içine girebilmek için yukarıdaki esasa göre eğiten bir okuldur. Sizin komünist sosyetesini dediğiniz topluluk, kişisel mülkiyete müsaade etmeksizin memleketin ekonomik yaşamını yönetecektir. Fakat yine bu topluluk kapitalistleri eşit olmayan ve eşit etkilerden yoksun insanlardan kurulacaktır. Bu insanlar, hayvanlık devrindeki içgüdülerini bırakmadıkları takdirde şiddet ve sömürü sistemlerinin tehlikesi içine düşeceklerdir. Bu durum sizi elbette kapitalist yapacak değildir. Ama insanlığa

da uğur getirmeyecektir. Sizin formülünüze karşı ben de işte : «Din = İnsan — hayvanlık» demekteyim.

Bu olduğu zaman Allah'ın büyüklüğü, sizin komünist sosyeteniz insanlığı da en büyük mertebesine erişecektir. İnsanlığı kan ve şiddetten korumak ve insan tabiatındaki hayvanlık duygusunu yok etmek için Hz. İsa yer yüzüne inecektir.

Tanrı ve din konularında birbirine karşıt düşen özdekci ve tarıncı iki temsilcinin gerçekte aradıkları şey, insanlığın mutluluğunu sağlayacak bir düzendir.

Materyalist felsefe bunu özdekci ve Teist felsefe de doğmatik tinsel inanç sisteminde bulmaktadır. Kozalizm (nedensellik) açısından yaratan ve yaratılış konularında ilk nedeni (illet'i ulâ) algılamak için özdekçiler de suskun değildir. O'nun da diğerleri gibi kendilerine özgü bir yöntemleri vardır. Madde, yaşam, ruh ve evren ötesi gerçeğe ve daha açıkcası Tanrı'nın niteliğine ulaşmak için beşeri bütün çabaları üç paragrafta özetlemeye çalışacağız. Şöyle ki :

- 1) Metafizik sezgi yolu;
- 2) Lojik temele dayanan diyalektik tasım (kıyas) yolu;

3) Atom ötesi yaratıcı ilk nedeni araştıran Fizik yolu.

1) Doğaüstü yöntem, gizemcilik (tasavvuf) yoludur. Bu konuda birçok şeyler yazılmış ve söylenmiştir. Bütün bunlar şöylece özetlenebilir :

Tasavvuf (Misticizm, gizemcilik), kendi varlık ve benliğin ortadan kaldırılması ve bu suretle dış âlemin etkilerinden kurtularak bir ışık haline dönüşülmesidir. Bu, insanın yarattığı ve geliştirdiği bir ruh yaşamıdır. Böylece insan Tanrı ile arasındaki özdeşlik ilişkileri kırarak «hak» ile beraber olmaktır. Gizemsel deyimle «Tanrı katında beka bulunmaktadır». Bu gerçeğe akıl yoluyla değil, ancak kalp yoluyla erişilebilir. Örneğin Mevlâna şöyle diyor: «gözlerini kapa, kalp gözünü, aç, başka âlem göreceksin».

Bir diğer anlamı da şudur : Tasavvuf, olgun insan ve derdlere derman olmak ilmidir. Bunun için insanları birbirinden ayırt etmemek, her din ve milletten olanı kendine yakın bilmek, her yerde hazır bulunan büyük varlığa inanarak o'na kavuşmaktır.

Dünyayı can ve gönül gözüyle görerek her türlü kötü ve alçak huyları bırakmak ve tertemiz yüksek ahlâk anlayışı ile süslemektir.

Fransız Şarkiyatçısı Prof. Masignon (1883-1926) gizemci görüşlerin Kuran'ı Kerim ve hadîslerle dayandığını savunmaktadır. Gizemsel felsefenin esasları şu sorularda toplanmaktadır :

a) Gördüğümüz âlemin ötesindeki gerçek nedir?

b) Bütün varlıkların aslı, gerçek nitelikleri ve kökenleri nedir?

c) Ve nihayet biz neyiz?

Gizemcilere göre evrende bir tek vücut vardır. Bu, ezeli bir kudret olan Allah'tır. Evrende gördüğümüz eşyanın gerçek bir varlığı yoktur. Canlı cansız neler varsa bunların hepsi Tanrı'nın görüntüsünden ibarettir. Kanıt olarak şu ayeti göstermektedirler : «Her şey fanidir, Baki olan Rabbin vechidir». Sırası gelmişken bu gizemsel inanışla kamutanrıçılık (Panteizm) doktrini arasındaki esaslı bir farkı belirtmek yerinde olur. Kamutanrıçılığa göre âlemin mevcudu Allah'tır, ve âlemin dışında gizemcilerin savundukları gibi bir Tanrı yoktur. Açıkcası her zerre O'nun kendisidir. Gizemciliğe göre de her zerre, ilâhi güzelliği yansıtan bir ayna ve araçtır. Evrenin yaratılışı nedeni, Tanrının güzelliğini yansıtmak ve göstermek içindir. Hilmi Dede Baba divanında bunu şu iki mısra ile dile getirir :

«Kendi hüsnün hublar şeklin-
de peyda eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüp sonra te-
maşa eyledin.»

Ne var ki, esirme ve dalınc yol-
lariyle erişildiği savunulan Tanrı
katındaki nitelikler değgin hiç
bir bilgimiz yoktur. Çünkü bu
konuda gizemciler suskundur.

2) Lojik temele dayanan diya-
lektik tasım (kıyas) yolu :

Bildiğimiz gibi klasik felsefenin
normatik bölümünün inceleme
alanına giren lojik (mantık, ese-
me) bir tanıma göre «gerçeği
ararken yapılan zihin işlemlerinden
hangisinin doğru, hangisi-
nin yanlış yola çıktığını göste-
ren bilimdir». Bu konuda Rus-
sel'in atomizm lojik kuramını
yukarda açıklamıştık. Bu yönte-
me örnek olarak önce Sokrate-
sin (Mö. 469-399) Tanrı inancına
değgin temel ilkeyi ve sonra da
diyalektik ve atomizm lojik bir
diyalogu sunmakla yetineceğiz.
Sokrates der ki, «Yaratan us-
tur. Zaman ve mekân içinde
içimizde tümel (külli) bilgiye
değgin bir şey vardır. Bir de
sezgi bilgimiz. Allah, tümel ve
ölümsüz bilginin «ve ussun»
kendisidir.»

2400 yıl önce Atina'da yaratıcı
bir tek Tanrıya inanan Sokrates
ile Tanrı inancına ve dinsel doğ-

malara karşı olan ve Hedonizm
(hazcılık) okulun kurucusu
bulunan öğrencisi Aristippos
(Mö. 435-355) arasında şu diya-
log geçmiştir :

Sokrates soruyor : Senin hare-
ketlerin mâkul mudur?

Aristotippos : Evet mâkuldur.

Sokrates : Ne için hareketlerin
mâkuldur?

Aristotippos : Çünkü aklım var-
dır.

Sokrates : Kendi aklını gözlerinle
gördün mü?

Aristotippos : Hayır görmedim.

Sokrates : Öyleyse aklının ol-
duğunu nerden biliyorsun?

Aristotippos : Yaptığım hareket-
lerin ve yaptıklarımın etkeninin
ve yaratıcısının aklım olduğunu
biliyorum.

Sokrates : Kendi aklını gözle-
rinle görmediğin halde, yapıtların-
dan ve hareketlerinden o'nun
var olduğunu biliyorsun da, ne
için bu kadar düzenli bir yapıt
olan âlemleri ve hattâ senin bile
şu düzgün varlığını meydana
getiren tümel aklın sahibi bulu-
nan yaratıcıyı anlamam ve bil-
mem diyorsun? Madem ki sen
kendi aklının varlığına yapıtları-
nı inanıyorsun, o halde ulu
evreni yaratan ve bütün âlemlerle
düzenli hareketler veren ve

seni bile yoktan var eden tümel aklın sahibi olan Allah'ı bilmiş oll

Tanrı'nın varlığını diyalektik bir mantıkla ortaya seren Sokrates gibi zamanın ünlü filozoflarından Demokrit, Eudoxon, Epikur ve yandaşları, Aristotippos'un kurduğu hazcı kirene okulu ile mücadele etmişlerdir.

Bütün bu mantıksal ve Russel'in deyimi ile atomizm lojik yöntemsel konuşma ile Tales'in «Cihanın aklı» diye nitelendirdiği Tanrı'nın, salt bilincin (Mutlak şuurun) kendisi olduğunu ve bütün deney ve bilgilerimizden başka zaman ve mekân ötesinde, içimizde gerçekten tümel bilgiye ilişkin doğuştan tasarımlar (ide) ve prensipler var olduğunu ve nihayet sınırlı bilgimizin, sınırsız yüce bilginin bir parçasından başka bir şey olmadığını ortaya koyan Sokrates'in düşüncesini kabul edersek, hadis ve Mevlâna'nın «kendini bilen Allah ve bitimsizliği de bilir» özlü sözünün taşıdığı mantıksal değerini önemini de takdir eder.

3) Atom ötesi yaratıcı ilk nedeni araştırma bakımından fiziksel yöntem :

Kamu mantıkcılığına göre (Panlogisme) evrende her şey bir us ve yahut eşdeyişle bir mantık

birliği içindedir. Bu konuda Hegel'in (1770-1831) Hukuk Felsefesinin Temel Çizgileri adını taşıyan yapıtındaki «gerçek olan ussaldır, yahut ussal olan gerçektir.» formülü, ussumuza taşılın bir çok problemlerin çözümü için düşüncelerimize klavuzluk edecek değer taşımaktadır.

Evrensel varlığın, matematiksel temel üzerine kurulmuş bir düzen içinde oluşup geliştiği ve milyarlarca yıl önce başlayan yaratılıştan (tekvin) bugüne kadar sürüp gelen ve sürmekte olan bütün acunsal (kozmojistik) fenomenlerle (görüngü-olay) etkinliklerin kökenini oluşturan temel değerini matematiksel kurallara dayandığı ortadadır. B. Russel'in, doğal yasaların kesin değil, belkili (ihtimali) olduğu düşüncesine karşın, taşıdığı önem nedeniyle kısa da olsa, konunun üzerine eğilmekte yarar vardır.

Çevremizde ilk gördüğümüz şey, canlı ve cansız Doğa varlıklarıdır. Bir taraftan canlılar âlemi olarak filizlenen, gelişen, çiçeklerin ve ürün veren bitkileri, hareketli, beslenen üreyen hayvanları görmekteyiz. Bunlar arasında ancak mikroskopla görülebilen küçüklerin en kücuğu canlılar da vardır. Bütün bu âlem, bir canlılık seyrinin esiri olarak do-

ğuyor, büyüyor, yaşıyor ve ölüyor. Kendilerinden öncekilerin, kendilerine verdikleri nitelikleri, ilk canlılık belirtilerinden başlayarak bütün bir ömür boyunca tekrarlayıp yaşadıkları hayat tarihini kendinden sonrakilere devrediyor ve böylece bilinmedik bir geçmişten sürüp gelen yaşam zinciri bilinmedik bir geleceğe uzayıp gidiyor.

Öteyandan duruşları, görünüşleri durgan (sabit) dıştan herhangi bir etken olmadıkça yer ve biçim değiştirmiyen, gelişmiyen ve yok olmayan bir de cansızlar dünyası içinde bulunuyoruz. Bütün bu canlı ve cansız doğa varlıklarının temelini kuran, esası 92 olmakla beraber sonradan eklenen 11 elementle sayıları yüzü aşan basit elementlerin oluşturduğu bu canlı ve cansız varlıklar aslında bölünmüş ve temelden ayrılmış değildir. Canlılar, basit bir element olan (C) karbon molekülleri etrafında azot, hidrojen, oksijen ile bir az da kükürt ve fosforla 30 kadar basit başka elementlerin bir araya toplanarak oluşturdukları organik bir âlemdir. Ve denebilir ki, hayvansal ve bitkisel yaşam, iyonik haldeki basit elementlerin canlanmış bir şeklidir.

Bu âlem, yukarda işaret edildiği gibi doğar, büyük, ölür, basit bir

takım minerallerin oluşturduğu toprağa karışır. Toprak, yaşamla ölümün birbiriyle kaynaştığı yerdir. Organik varlık orada çözülür, çürür, dağılır ve özdeksel varlığa, toprağa dönüşür ve böylece organik ve anorganik varlıklar bir noktada birleşmiş, son şeklini almış, aslına dönmüş olur.

Bilindiği gibi morfoloji bakımından canlıların yapısı hücrelerden kuruludur. Bitkiler ve hayvanlar dünyasında ister ilkel veya çok hücreli olsun, bütün bu canlı varlıkların yaşamı hücre içinde geçen, matematiksel kurallara dayalı fiziksel olaylar ve kimyasal çözümleme (analiz) ve birleşim (sentez) lerle oluşur. Besin maddeleri eriyik ve gazlar da doğrudan fiziksel geçişme (hulûl) yoluyla hücre içine alınır. Burada kimyasal işlemlerle özümленir ve artıklar da yadımlanmış olarak yine fiziksel bir olayla hücre dışına atılır. Ayrıca hücre tarafından alınan basit elementler, birleşim yoluyla hormonlar, diyaftazları gibi organik maddeler haline çevrilir ve iç veya dış salgı olarak kimyasal cevherler oluşturulur. Bugün Ortaokullarda bile kısa da olsa ayrıntılarıyla öğretilen bu olayların olduğu hücre içi faaliyetin ana öcesi, matematiksel moleküler bileşimler ve ayrışım-lardır. Böylece kurulmuş olan

yaşam düzeni, fiziksel ve kimyasal biyolojik uyum dengesini korudukça sağlıklı bir varlık olarak kendine mukadder yaşam süresini doldurur.

Görünüşü ve durumu değişiksiz bir taş veya maden parçasının, oluşturan atomlar da matematiksel bir düzenle sürekli olarak hareket halindedir. Tıpkı kendi eksenleri ve uydusu buldukları güneşlerin veya başka kürelerin etrafında dönüp duran milyarlarca yıldızlar gibi, atomlardaki faaliyetlerde de matematiksel kurallar egemendir. Matematik etkenlik o kadar kanıtlanmış durumdadır ki, uzayın derinliklerinde aranıp bulunamayan yıldızların varlığı matematiksel kurullarla saptanmakta ve bir süre sonra da bu yıldızlar veya uydular daha güçlü araçlarla görülebilmektedir. Bu konulara değgin bilgiler ve bulgular, günlük gazetelerde bile yer alacak duruma gelmiştir.

Spektroskopla yapılan analizler, yerimizde var olan özdeksel elementlerin yıldızlarda da olduğunu göstermiştir. Bunların da yapısını oluşturan öğeler atomlardır. Bilindiği gibi atomun varlığını ve özlüğünü taşıyan öge ise onun çekirdeğidir. Bunun parçalanması ile en korkunç güç ortaya çıkmaktadır. Burada, bir zamanlar Merdiven-

köy bektâşi dergâhi postnuşini Mehmet Ali Hilmi Dede babanın divanında geçen iki mısra'ını kaydetmeden geçemeyeceğim. Rahmetli şöyle der : « Z e r r e y i ş e m s i c i h a n / K a t r a y ı d e r y a b i l e s i n » .

İkinci Dünya Savaşında Japon ya'da patlayan iki atom bombası, Dede babanın bile atoma atfettiği ölçüsüz gücün kanıtı olmuştur. Özellikle ışığın nası olupta yoğunlaştığı ve atom çekirdeği olarak gizli bir güç halinde yuvalaştığı belli değildir. Bunu oluşturan etken ve daha açıkcası çekirdeği oluşturan elementlere göre sayıları da değişen pozitif elektrik yüklü protonlarla sayıları sabit olmayan nötr haldeki nötronları ve bunların etrafında tıpkı güneşin etrafındaki uydular gibi, kendilerine özgü yörüngelerde ve elementlerin cinslerine göre saniyede 200.000 kl. hızla dönmekte olan ve sayıları da protonların sayısının aynı bulunan negatif elektrik yüklü elektronlarıyla bir atom yapısını ve düzenini yaratan ilk neden, bilim ve felsefenin aradığı en büyük salt gerçek ve gizemdir. Bugün için bilinen şey, tıpkı atom çekirdeğinde olduğu gibi ışığın, evrenin ve bu arada canlılar âleminin yaratılışında geçen biyo ve fizikoşimik bütün olaylarda temel ilke ve te-

mel değer niteliğini taşımaktı.
oluşudur.

Dinsel inançlar da yaratılışta ışığın etkinliğini belgeler. Nitekim : eski testament'in yaratma (tekvin) babının üçüncü ayeti «ve ışık olsun dedi ışık oldu»; «Kuran-ı Kerimin nur suresinin 35. ayetinde «Allah yerin ve göklerin nurudur...» ayetlerine dayanarak Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919) TBMM. kitaplığında bulunan «Serairül Kuran» adındaki yapıtında şöyle bir yorum yapmaktadır :

«Nur yani ışık kâinat için alet-i hilkat olmuştur. Nurdan hararet, harareten hareket doğar. Hareket ise idame-i muvazenettir.» Yani ışık evrenin yaratılışında araç olmuştur. Işıktan ısı ve ısırdan hareket oluşur. Hareket ise dengesel sürdürümdür. Bu arada yine M. A Hilmi Dede Baba'ya dokunmadan geçemeyeceğiz.

Rahmetli divanında şöyle der :

«Cemi kâinat nur-u vahdettir.

Evrenin yaratılışına değgin dinsel inanca temel olan bir kaç ayet daha sunacağız :

«Sonra göğe döndü, gök isi duman halinde idi (Fussilet S. 11);

«Biz göklerde burçlar yaptık (Hicr S. 16)

«Bu yıldızlar yörüngeleri üzerin-

de dönerler (Enbiya S. 33)

«Yörüngesi üzerinde dönen güneş de bir ayetir (Yasin S. 13)

Böylece dinsel inançlar da evrenin yaratılışında ışığın taşıdığı temel değer üzerinde durmaktadır.

Son nefesinde bile Goethe biraderin dudaklarından ve erişmelerden mihraptan dökülen ve yeni bir insan yaratan ışık! bilim dünyasının aradığı, senin gerçek niteliğinin ve yaratıcı gücünün gizemidir?

Atom ötesi yaratıcı ilk nedeni araştırma bakımından fiziksel yöntem hakkında çok kısa çizgilerle açıklamak istediğimiz bütün bu problemleri birkaç paragrafa indirgemek ve özetlemek, şu soruları ortaya çıkarmaktadır :

a) Işık enerji olarak nasıl yoğunlaşmış ve bütün evrensel varlıkların yaratılışında temel değer olarak ortaya çıkan atom çekirdeği ve düzeni haline dönüşmüştür?

b) Işık yaratılışta etkin bir tek öge olarak görüldüğüne göre bunu oluşturan ilk etken veya nedenin ve açıklcası bir yanda özdek-yaşam ve öte yanda ruh ve evrenin ötesindeki yaratıcı gerçeğin niteliği nedir?

c) İnsanlar, matematiksel ve fiziksel yöntemlerle büyüklerin en büyüğünün derinliklerinde ve atomla daha ötesi gibi küçüklerin en küçüklerinin ardında gizleşen (sırlaşan) ana yaratıcıya, evrensel yö-

netici tümel aklın veya en yüce bilincin kendine erişebilecek mi?

Bu sorulara verilecek yanıt susmak, fakat soyut bir yaratının varlığına inanmaktır...

Bu bölüme ilişkin Literatür :

Ludwig Feuerbach : Vorlesungen über wesen d. religion
Durkheim : Din hayatının ilk şekilleri (çeviri)
Ömer Rıza Toğrul : Dinler tarihi
Gazi Ahmet Muhtar Paşa : Serairül Kuran
Veyis Örnek : İkelerde dinsel temel kavramlara bir bakış
Kâmuran Birand : Din kavramının incelenmesi hakkında
Schell : Gott und Geist
A. Hamdi Akseki : İslâm dini
Abdülbaki Gölpınarlı : Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar
Fuad Köprülü : Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar
Fehmi Yavuz : Din eğitimi
Baki Özgürler : Komşumuz Rusya (Türkiye Muharipler Dergisi 1971)
Abidin Paşa : Tercüme-i şerh-i Mesnevi
M. A. Hilmi D. baba : Divan

Necmeddin Sadak: Toplum Bilimi Sosyolojisi

Gustave le Bon : Les loi psychologique de l'évolution des peuples

Bertrand Russel: Mysticism And Logis

Massigon : Essai sur les origines du lexique Musulman

M. Vasiliev : Madde ve insan (çeviri)

Osman Pazarlı : Sosyoloji

Ziya Ülken : Sosyoloji

Hedon : Physiologie

Namık Tunalı : Modern kimya

Nasuhoglu : Fizik

S. Okay : Modern Biyoloji

David Halliday : Physics fundamaltas

T. D. K. sözlüğü

Meydan Larus

İslâm Ansiklopedisi

Orhan Hançerlioğlu : Felsefe sözlüğü

Kuran-ı Kerim, Tevrat ve İncil

Açılalım mı?, Açılmıyalım mı?

Cevad Memduh ALTAR

Yıllardır işitip dururum; bitmez tükenmez bir sorundur bu: «Açılalım mı?». «Açılmıyalım mı?». Açılalım tezini savunanların, Açılmıyalımı savunanlardan sayıca daha çok olduğu kanısındayım. Ama neden açılalım, ya da neden açılmıyalım soruları üstünde uzun uzadıya düşünülmüş olduğunu da pek sanmıyorum; ve bu tür şüphelerin, bizde daha çok gelip geçen, palyatif, hatta plâtonik esinlenişlerden ileri gidememiş olduğu inancında pek yanılmamış olduğumu da çekinmeden söyleyebilirim.

Bir kez düşünelim : topluluğumuzu niteliyen başlık, neden yüzyıllar boyunca dünyanın her yerinde, örneğin : «Filantroplar» ya da «Humanistler», «İnsanseverler» ya da «İnsana Yönelenler» toplulukları olarak değil de «Mason» topluluğu diye niteleniyor ve kendilerini bu mesleğe adayanlara da «Masonlar» deniyor. Bu terimin dilimize çevirisi : «Dıvarcılar» sözüdür. Bizler dıvarcı veya yapı işçileri miyiz? Hayır! Bizler, sadece düşün ve insan yararına yönelik aksiyonların işçisiyiz; yani insanlığın, doğmanın her türünden kurtuluşu uğrunda harcanacak: ruhsal, akılsal ve fiziksel çabaları, topluca değerlendirmeyi amaç bilenler için, daha doğrusu tüm insanlık için, bir ülkü ma-

bedinin yapımına tüm varlığımızla katkıda bulunmaya and içen işçileriz. O halde gizliliği diyemeyeceğim ama, masonluğun kapalılığı, herkese açık olamaması zorunluğu, herşeyden önce, ne olduğumu zu simgeleyen «Mason» sözü ile başlıyor; şöyleki, bu sözü her mason topluluğu, yüzlerce yılın getirdiği geleneğin gereği olarak; «Mason» terimi ile karşılıyor; hatta bu simgesel söz, yeryüzündeki Mason topluluklarının tümünün yerel dilinde, sadece «Divarcı» anlamına gelen sözle karşılanıyor. O halde biz, içinde çalıştığımız şu binanın kapısına, mümkün olsa da yakın geçmişimizde olduğu gibi bir tabela asabilsek, bu tabelada topluluğumuzun simgesel adı olan «Mason» yani «Divarcı» terimi yeralmış olacaktır; ve yalnız böylesine bir davranış zorunluğu bile, Açılalım mı?, Açılmıyalım mı? sorularını, kanımca gereği gibi açıklamıya yetecektir. Yani sadece «Mason» sözünde bile, gizliliğin değil ama, düpedüz bir kapallığın simgesi yeralmaktadır; ve dünyanın tüm ülkü mabedi işçileri, bizleri de sadece bu ad ile mason tanımaktadır. Neden? Çünkü «Mason» sözü, bazı beyinlerin hiçbir vakit anlayıp çözemeyeceği bir içeriği, bir kavramı, ancak simgesel yoldan anlayabilecek, çözebilecek düzeye ulaşabilmiş beyinlere aktarabiliyor; ve ne yazık ki, «Mason» terimi, karşıt şartlanmalara elverişli kafaları ve ruhları, düşmanca davranışların gelişip olgunlaştığı bir ortamda birleştiren bir kuşkunun kaynağı olma niteliğini sürdürüyor ve sürdürecektir de. Peki ama insanın yetişmesinde, en çok güvendiğimiz başlıca uyarı faktörü olan eğitim-öğretimin yüceltici rolü ne oluyor? Eğitim-Öğretimin de her insanı eşit oranda düşünsel ve eylemsel bir düzeye ulaştıramıyacağı doğal bir gerçek; ama milyonlarca insanın, gene eğitim-öğretimle, akılsal gelişim oranında aydınlandırılabilceği, zararlı yönleri ağır basan kişilerden çoğunun topluma yararlı olabilme yolunda az çok biçimlendirilebileceği ve nice insanın içine düştüğü hayat denizinin amansız dalgalarından çekilip, selâmetle kıyıya ayak basmasına yardımcı olunabileceği de ayrı bir gerçek. Bu kıvanç veren manzara karşısında bile, Fransız Tarihçisi Segnoboş bakın ne diyor : «Tarihin kökü cehalettir; büyüklüğünün ve sağlamlığının nedeni budur!» Ünlü Tarihçinin haklı bulduğum kanısının yorumu şudur : «Cehalet, bilgisizlik o kadar büyük hataların oluşumuna ve çoğalmasına yolaçar ki, tarihi daha çok bunlar yapar ve bunlar büyültür; cehlin en önemli niteliklerinden biri de sağlamlığı, yani katılığıdır. Ne varki, merhamet, sevgi, şefkat ve umut gibi, insanoğlunun doğadan doğrudan doğruya aldığı değil de, sırf kendi istek ve iradesiyle yaratıp benli-

ğine kattığı yeteneklerdir ki, ancak cehalet denizinden kurtarılabilen akıllara ve ruhlara özgü birer marifet olabilmenin niteliğini taşırlar!» Görülüyor ki, Segnobos, bu trajik yorumunda çok haklıdır ve masonluğumuzun temel amacı da, hayat denizinde bocalamaya mahkûm olduğumuzu daima gözönünde tutarak, hem kendimizi, hem de kurtarabildiğimiz kadarıyla öteki kazazedeleri selâmet sahiline çıkarabilme yo'unda sarfedebileceğimiz gayrettir. İşte bu istek ve gayrette, masonluğun gizli kapalı ve «sır» olarak nitelenebilecek hiçbir yeri yoktur. Elverir ki, masonluk, aradığı «Ham Taşı» kolaylıkla bulabilsin. İnsan hak, hürriyet ve moralinin korunmasına, geliştirilip olgunlaştırılmasına yönelik spekülâtif uğraşı, ya da pratik eylemlerin gizli ve sır denebilecek bir kapsamı olabilir mi ki, masonluğu da bir sır küpü olarak nitelemek mümkün olsun; veya mason kuruluşlarına bağlı olanların kafasını, arada sırada; Açılalım mı?, Açılmıyalım mı? türünden sorular tırmalayıp dursun.

O halde «sır» nedir?, Açılmazlık, Açılmamazlık nedir? biraz da bunlar üstünde duralım.

Gizlice sürdürülen düşünce, davranış ve uygulamalarla, örflere, adetlere, yasalara, genel ahlâka ve kurulu düzene tümüyle aykırı eylemleri gerçekleştirme çabasında olan kuruluşların, gizli birer örgüt olmaları gerekeceği doğaldı. Ne var ki, bu tür gizli kuruluşlarla, ilkel topluluklarda olduğu gibi, uygarlıkta ileri aşamalara ulaşmış bulunan topluluklarda da karşılaşılmaktadır; ve bunların konuları çoğu kez: dinsel, siyasal amaçlara, akla ve yaşam düzenine aykırı, hatır ve hayale gelmiyecek nitelikteki düşünce ve uygulamalara yöneliktir (Ku=Klux=Klan, Mafia ve Rus Nihilistler v.b.).

Buraya kadar açıklamıya çalıştığım gizli örgütlerin, genellikle ileri toplumlardakileri, yasaların izin vermediği, güvenlik mekanizmasının sıkı sıkıya izlediği ve ağır cezalarla engelleme çabasıyla çalıştığı kuruluşlardır.

Görülüyor ki, masonluğun, ne bizde ne de başka ülkelerde gizli kapalı bir yönünün olması söz konusu değildir; mesleğimizin uyguladığı tüm işler, insan ve toplum yararına olduğu için de: Dış dünyaya açılalım mı?, açılmıyalım mı? türünden bir sorunu da yoktur. Bu tür düşünceleri arada sırada akıllarından geçirdiklerine tanık olduğum bazı çok değerli kardeşlerimin, şu plâtonik kanıyı belirtmeye çalıştıklarını da pekâlâ biliyorum: «Çabalarımız, dört duvar arasında sıkışıp

kalmıya mahkûm olmuyor mu?; Neden açıkça yazıp çizip, ilkelerimizi savunmalıyız?; Neden kutsal mesleğimiz üstünde, açık, serbest konferanslar, tartışmalar düzenlemeyelim?; Neden kapılarımızı açıp, haricileri, burada aramızda ağırlamalıyız?; aramıza katılmadan, çevremize ayak basmaya onları neden alıştırmalıyız? (v.b.)

İnanınız kardeşlerim, masonluğu yüzyıllar boyunca yaşatmış, ayakta tutmuş ve bundan böyle de yaşatacak olan en büyük etken, bu topluluğun, gizli değil, ama sadece kapalı bir dernek olarak yaşamını sürdürmesinde, yani arasına katılacaklar için, uzun uzadıya araştırmalara, sıkı incelemelere başvurmayı, değişmez bir prensip olarak uygulamış olmasındadır. Bugün değil masonluk gibi, sevmeyi, saymayı, karşılık beklemeden yardım elini uzatmayı, insanı yüceltme yolundaki çabalara katkıda bulunmayı ideal bilenleri biraraya toplamaya çalışan bu kuruluş, hatta herhangi bir dernek veya bir kulüp bile, içine alacağı kişileri iyice incelemeyi kapıları açmıyor.

Kardeşlerim, genel tanımlamanın tam aksine olarak, bizim hiçbir gizli yönümüz yoktur. Türk masonluğu da dernekler kanununa göre kurulmuş, legâl bir müessesedir. Devletin ilgili makamları, Türkiye’de kimlerin mason olduğunu çok iyi bilir.

Şunu unutmamak gerekir ki, bizler hepimiz, toplumla olan tüm ilişkilerimizin düzenle oluşum ve gelişimini sağlayan çevreyi olumlu yolda etkilemeye, topluma yararlı olmaya yönelik insiyatiflerimiz oranında, gizli kapalı iş gören insanlar değil, aksine hayata tam anlamıyla açılmış kişileriz; ve böyle olmamız gerekir. Masonluğun temel amacı, açık tartışmalarla dışarıya taşmada değildir; her masonun kişi ve toplum yararına değerlendirmekle yükümlü olduğu hizmetleri gereğince yürütebilme istek ve başarısında ulaşılan her aşama, amaca biraz daha yaklaşıya olanak sağlar. Kaldı ki, masonun insana yönelik hizmetlerini güçlendiren morâl uyarıları, tümüyle yazılı hüküm ve paragraflara dönüştürmeye de olanak yoktur; ve her yararlı ilkede olduğu gibi, masonik ilkeler de çağın gereklerine göre evrimini sürdürmektedir; ve ondan dolayı insancıl davranışlara yön verecek erdemlik ve bilgeliklerin zenginleşmesine olanak sağlamaktadır. İnsanoğlunun evrimsel değişiminden beslenen mason fikriyatı arasından önemlileri, kolaylıkla Landmark'lara dönüşebilir ki, bunlar da masonluğun zamanla çoğalıp genişleyen sınır taşları olmanın niteliğini taşırlar. O halde mason Landmark'ları, daha doğruyu, daha iyiyi, daha güzeli bulabilmenin simgesel uyarılarıdır; ve mason fikri-

yatının statik değil ancak dinamik ve dondurulamayan yasalarıdır. Bütün bu gerçeklere rağmen, masonluğa karşıt olmada şartlanmış çevreleri, yazı ile çizgi ile, tartışma ya da uyarı ile kazanabileceğimizi ve böylelikle karşıt çevreleri elde edebileceğimizi sanmak saflık olur. Onun için uğraşımız, ağırbaşlı, kapalı, çevreye örnek olacak nitelikteki davranışlarımızla sürdürülecektir.

Sırası gelmişken, masonluğun zaferi yolunda karşılaştığım birkaç ibret verici tabloyu da gözlerinizin önüne açıkca sermek isterim: Şöyleki; yaratılışları gereği akılsal sentez güçleri kısır kalmış kişileri, sekter ve dogmatik davranışlardan kurtarmak çok güç, hatta olanaksızdır. Bunlar hemen her yerde toplumun yoğun bir bölümünü oluştururlar. Belirli doktrinleri - çok kez - inanmadıkları halde, yarar karşılığı inatla savunma yolunda şartlandırılan ahlâk yoksunu militanlar ise, bir öncekilerden aşağı kalmamaktadırlar. Hatta klerikal (dinsel) kuruluşların ve tehlikeli doğmalara bağlananların safında yer almış olanlar için, yüzyıllar boyunca masonluğa açılmış savaşın hiç şaşmayacak olan bir başka yönü daha vardır ki, o da «ekonomik» zorunluktur; yani bu savaş onların açısından bir ekmek ve bir mide savaşıdır da. Bakınız Papa IX Pius, 25 Eylül 1865 tarihinde Vatikan konsistuvârının gizli bir oturumunda yaptığı konuşmada masonluk için ne diyor, dinliyelim : «Tanrının kilisesine karşı gelen ve kiliseyi gereksizce bozma, yıkmaya cesaret eden kilise düşmanlarının başvurdukları araçlar ve aldatma çabaları arasında, halk dilinde mason diye anılan bu günahkârlar derneğini de sunmak yerinde olur. Başlangıçta hiç te tanınmayan ve karanlıkta kalmış olan bu dernek, sonraları dinin ve toplumun sarsıntıya uğramasıyla ortaya atıldı. Kutsal görevlerine bağlı olan eski büyüklerimiz Papalar, bu tuzak ve tehlikeler ortaya çıkar çıkmaz, kendi güçleriyle pençeleyip cezalandırmak, cinayet işlemiyle ehil ve tüm kutsallıklara saldırgan olan bu sürüyü, kılıçtan geçirircesine yok etmek için kaybedilecek bir an bile kalmadığını gördüler. İşte ondan dolayı eski büyüklerimizden XII Clement, Papalık divanından geçirdiği emirlerle bu derneği ortadan kaldırmış ve lânetlemiştir... Bu böyle olmakla birlikte, Papalık makamının çabalarından beklenen başarı elde edilememiştir. Söz konusu mason derneği ne yenilebildi, ne de korkutulabildi. Aksine bu dernek o kadar gelişmiştir ki, içinde bulunduğumuz, güçlüklerle dolup taşan şu günlerde bile, her tarafa, hiç korkmadan kendini göstermekte ve başını, eskiden olduğundan daha büyük bir cesaretle dik tutmaktadır... Tam bir inançla söyleyebilirim ki, nur ve ma-

rifeti inkâr eden bu dernek, dinsizdir ve suçludur. Havvarî diyor ki, kötülüğü alışkanlık haline getiren kişi, nura ve ışığa düşmandır... Halbuki, karanlıklar içinde bocalıyan mason derneği, kilisenin ve Allahın bu derece düşmanı ve kralların güvenini tehdit edici bir tehlike olmasına rağmen, cesaretle güçlendirilmektedir... Ahlâka ve cdalete aykırı düşen ve haince eylemler hazırlıyan bu bozguncuların haklarından gelmesini Tanrıdan diliyelim...»

Ne gariptir ki, kardeşlerim, aradan yüz yıl kadar bir süre geçmiş, bundan bir ya da iki önceki Papa XXIII. Paul, masonlukla anlaşabilmenin çarelerini aramak zorunda kalmış, Vatikanın baş hukuk müşavirini, aracılık için masonlara göndermiş ve Vatikan mensuplarından kalemiyle ün yapmış bir kardinâl de, masonlarla biran önce anlaşmayı sağlayabilme amacıyla şu başlığı taşıyan bir kitap yazmıştır : «Nos freres sparés, les Franc-maçons (Bizden Ayrı Kardeşlerimiz, Masonlar). Bu neden böyle olması; şüphesiz dolu dizgin, kayıtsız şartsız dışa açılmakla olmamış. Masonların toplumdaki bireysel ya da toplu uğraşları, sâkin ve inandırıcı çabaları feyizli meyvalarını vermiye başlamış da onun için Papalık bile dize gelmiş ve Landmark'larımız ile Eski Yükümlülüklerimiz, yasalarımız ile geleneklerimiz, yüzyıllardır sürüp giden çabalarımız, Papalığın bu tutumunda etkili olmuştur. Memleketimizdeki Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Cüzzamla Savaş Derneği ve daha nice nice topluma mal olmuş hayır kuruluşları da, eski büyüklerimiz masonların, karşılık beklemeyen, ağır, vakarlı, temkinli ve imanlı çabalarıyla hayata göz açmıştır.

Gelelim günün gerçekleri açısından masonluğa :

20. yüzyıl insanının, geçmişin hemen hiçbir dönemiyle kıyaslanamayacak orandaki bunalımı karşısında, çağdaş masonluğun ne olduğunu, ya da ne olmadığını çok iyi bilmek gerekiyor. Ama ben şimdi burada sözü artık bir başkasına, çağımızın ünlü bir bilim adamına verip, susmayı tercih edeceğim. Bakınız G. Volkov (*), günümüzün meslekte aşırı ihtisaslaşma hastalığını, aydınların bir tür yalnızlığa

---

(*) Bu konuşmamın sonlarında, G. Volkov ile ilgili olarak açıklanan tırnak içindeki yorumlar, büyük bilginin, Tübitak'ın 115 sayılı Bilim ve Teknik başlıklı dergisinde yayınlanan «İnsan ve Bilimsel-Teknolojik Devrim» adlı yazısından derlenen bir fragmanlar sentezi olarak düzenlenmiştir (Çeviren : Dr. Selçuk Alsani).

itilmesi şeklinde niteliyor ve şöyle diyor : «Yalnızlık, yabancılaşma ve sosyal makinede kaybolma hislerinin sonucu, sosyal ideallerin çökmesi, hayatın ve amaçların anlamlarını yitirmesi, Nihilizm, yani hiçlik, anarşi ve sinisizmden (Yani filozofça bir utanmazlıktan) başka bir şey (günümüze) getirmiyor...»

Anlaşıyor ki, Volkov bu sözleriyle bizlere, insanoğlunun günümüzde yücelmede, geçmiş dönemlerin hiçbirisinde karşılaşmadığı büyük bir başkalığı, hatta aşılması oldukça güç engelleri göstermek istiyor ve yeteneklerin, çok yönlü bir araştırmacı, eğitici ve öğretici olma yolunda geliştirilmesi zorunluğuna işaret ediyor; insanın hızla yeni bilgiler kazanarak, düşünsel üretime geçmesi, çevresini aktif bir eğitici olarak etkilemesi, uygulamada örnek bir kişi olma stadına ayak basması gerektiğine ekliyor.

G. Volkov'un masonlara da nasihat olarak niteliyebileceğim sözleri, günün masonunun ne olması ya da ne olmaması sorununu açıkça ortaya koyacak niteliktedir. O halde konuşmamızı onun yorum ve önerileriyle sona erdirelim; bu büyük bilgin konuşmasını şöyle sürdürüyor : «... felsefeye ve sanata kör kalmak, yaratıcı potansiyeli kırmak, araştırmacılığın yerine kopyacılığı, kâşifliğin yerine tasviriciliği koymak demektir. Hiçbir siberetikçi, yeteneği, dehayı ve ilhamı taklit edemez. Kişiliğimizi, basmakalıptan kurtaran yolda ilerledikçe, özleştirimiz ve bizi yolumuzdan ayıracak şeylere karşı direncimiz artacaktır. Son derece uzmanlaştırılmış, monoton ve mekanik bir iş, kişiliğin gelişmesini önler. Bunun çaresi, bilginin sindirilmesi ile yaratıcı düşünceyi birarada yürütebilmektir. Dar uzmanlıktan çıkılarak, diğer bilim dallarını da anlayabilecek şekilde bilginin genişletilmesine «Üniversalizasyon» diyoruz. Üniversalizasyon yalnız, dar ve öteki bilimlere kapalı uzmanlaşmaların karşısındadır. Boş zamanlar, çok yönlü bir kişiliği oluşturacak şekilde, artistik, sportif, politik ve yaratıcı gelişmelerle değerlendirilmelidir. Düşünce kültürüne erişmenin tek yolu: insanlığın kültürel mirasının bütününü özümsemektir; bilim tarihinden küller değil, yaşayan ve değişmemiş düşünce ateşini, yoğun bir şekilde çıkarmak, bu ateşli, insanların zihinsel enerjisi haline çevirmek, araştırma meşalesini onunla yakmak ve enerjinin geçmişten geleceğe akışını hızlandırmak gereklidir.

Müzik, şiir ve resme yabancı kalmış, onları bir külfet saymış olan kişinin yeteneğine inanmak zordur. Duygudan yoksun düşünce makine

gibi ölüdür; düşünce dünyası kısır kalmış duygular ise, ilkindir. Bir insanın düşünce hayatı ne kadar gelişmişse, duygusal paletin renkleri de o kadar incelmış ve zenginleşmiş olur. Ama gerçek aydın, hiçbir zaman, kuru bir akılcılık ile şekilcilik çemberi içinde kalmamış olan kişidir.»

SEMBOLLER

XX inci yüzyılda, bilhassa psikoloji sahasında mevcut görüşleri altüst eden Freud'un yayınlarından sonra, bilinçaltı araştırmaları başlamış ve bu araştırmalarla düşünce, his ve hareketlerimizde sembollerin oynadığı önemli rol kendini göstermiştir. Semboller üzerinde araştırmalar ilerleyince muhtelif mitolojiler, destan ve masallar yeniden farklı açılardan incelenmiş ve birbirinden uzakta bulunan ve birbirini etkilememiş kültür ve medeniyetlerde eşit

Reşat ATABEK

sembollerin varlığının tespiti bilhassa ilgi çekmiş ve bu husus yeni yeni ufukların açılmasına sebep olmuştur.

TARİF

Modern anlamda bir konuya yaklaşılmak istenildiğinde, her şeyden evvel konunun tarifini yapar ve özelliklerini belirten hususları sayarak açıklarız. Hakim olan metodolojiye göre sembolün tarifi üzerinde durulmuşsa da, Yung'un açıkladığı gibi sembolün tarifinin müm-

kün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu imkânsızlığa rağmen, muayyen şekil, eşya, resimler fikirlerin, hislerin veya soyut anlamların açıklanması olarak sembolün tarifi yapılmaktadır. Ancak derakap ilâve etmek gerekir ki, her sembolda sübjektif bir husus, bir vechе mevcuttur, bu nedenle tam bir tarif hiç bir zaman mümkün olamaz. Hakikatta sembol hiç bir şekilde çerçeve-lenmeye yanaşmamakta ve aynı sembol bir çok zaman zıt anlamları ifade etmektedir, mese-lâ güneşin aydınlatıcı, hayat bahş edici vechesi olduğu gibi, kurutucu, öldürücü, imha edici yönü de vardır. Sembol temas ettiği tema üzerinde bir perde serüp, temayı gizlerken aydınlatır, aydınlatırken gizler. Sembol bir çok hislerle beslenmiş olduğu gibi, dinamiktir, kişiyi, muhayyeleyi harekete getirir, ruhun «psihe» nin kuvvetli bir motoru olarak gözükür. Ayrıca aynı sembol muhtelif toplumlarda farklı manalar taşırlar: at bazı kişiler için ölümü ifade ettiği gibi, diğer bazılarında hareketi, zaferi dile getirir.

Semboller iki gruba ayrılabilirler açık anlam taşıyan ekzoterik sembol ve gizli anlam taşıyan ezoterik sembol. Ancak ezoterik sembolün ekzoterik vechesi, ekzoterik sembolünde ezoterik vechesi daima mev-

cuttur. Eğer bir sembol ezoterik vechesini tamamen gayip etmişse, o eşya, o şekil, o resim sembol olmaktan çıkmıştır.

Tahmin ediliyor ki semboller kişinin tarih boyunca tekâmül seyrinde mantikî düşünceye tekaddüm eden devrenin kalıntılarıdır. İlkel kişi yaşadığı dünyayı, karşılaştığı olayları açıklamak, aydınlatmak zorunda idi, ayrıca kozmosu kendi ölçülerine irca etmek ihtiyaç ve lüzumunu duymakta idi. İlkel toplumlarda yaşayanlar için her hareketin dini bir vechesi de vardır ve kişi devamlı olarak kutsal âleme yanaşmak amacile bazı işlemlerde bulunmakta idi. Atalar kutsal âlemi teşkil ederlerdi, onlar kozmosu da var etmişlerdi. Bu sonucun sağlandığı devirde her şey iyi idi ve nizamında idi. Zaman ile Atalarla bağlantı gevşedi. Bu nedenle devamlı olarak bağlantıların yenilenmesi gerekir, bunun için Ataların yapmış oldukları hareketleri, telaffuz ettikleri sözleri, muayyen merasimle tekrarlamak gerekir. Böyle bir dünya görüşü içinde sembolün muhakak ki pek önemli bir yeri vardır.

Zaman ile kişi inkişaf etmiştir, her yeni anlam ve onun getirdiği ruh haleti, eskilerinin yerine geçmiş değildir, yeni ruh haleti

eski ruh haletinin üstüne gelmiş ve bunlar birbirleriyle kenetlenmişler ve muazzam bir yığın teşkil etmişlerdir. Eğer tespih caiz ise, denebilirki kişisel ışık birikmiş ruh haletlerinden süzülerek bilinç üstüne gelmektedir. Bilinç üstüne kişisel varlık tezahür ederken, etrafında bazı sembollerin varlığı görülmektedir. Araştırmacı sembollerden hareket ederek bilinç altına girmeğe çalışmakta ve bu yolla kişisel varlığın nasıl vücutta geldiğini nelerin kendisini etkilediğini tâyin etmeğe çalışmaktadır.

ARCHETYPE

Psikanalistler tarafından bilinç altı sahasında yapılan araştırmalar bizlere, çocuğun doğumu ile birlikte irsi muayyen bilgilerle doğmadığını, fakat iktisap edeceği bilgileri irsen getirdiği muayyen kalıplar içinde değerlendirdiğini belirtmiş bulunmaktadır. Bu kalıplara archetype (arketip) denmektedir. Yung arketipleri nehirlerin yataklarına benzetmektedir. Yağmur suları bu yataklardan halen akmayabilir, fakat en ufak bir değişiklik husule geldiği anda, uzun süren devreler zarfında hazırlanmış olan bu yatağı, bu yolu takip edecektir ve takip ettiği andan itibaren de muayyen bir istikâmete yönelecek, muayyen dar

boğazlardan geçecek, muayyen şellaleler teşkil edecektir. Yüzyıllar boyunca çizilen bu yollar ne kadar eski ise, düşünce, fikir, heyecanını aynı yoldan faydalanarak bilinç üstüne gelmesi o kadar ihtimal dahilindedir. Arketiplerin ciddiye alınması şarttır. Arketip yaşayan ruhsal kuvvettir, bunlar kişiyi korur, bunlara karşı gelmek gayet tehlikelidir.

Yung'un kati bir şekilde ifade ettiğine uyularak, arketiplerin modern anlamda tatminkâr bir şekilde izah edilebileceğine inanmak hatadır. En iyi bir izan tarzı, başka şekiller kullanan bir dile nakilden daha ileriye gitmez. Bu gibi gayretler ancak bir mitin yaratmağa çalıştığı rüyaya, modern bir elbise giydirilmiş olunur.»

Her ruhsal işlem, irsen intikal eden ve bir toplum şuuru olarak değerlendirilebilen, uzun yüzyıllar boyunca yavaş yavaş şekillenen kalıplar içinde değerlendirilmekte, hatta daha ileri gidilerek var olmaktadır. Bu kalıpların özelliklerine, bunların yarattığı sembollerle yaklaşılabilmektedir. Türk toplumu asker geçidinde özellikle heyecanlıdır, eğer geçen asker süvari ise heyecan artar, süvari mızraklı ise heyecan son haddine varır. Bu heyecan bir çok arketiplere

dayanmaktadır, asker, at, mızrak birer sembol olup arketiplerin özel bir şekilde değerlendirilmesinde yardımcıdır. Yapılan araştırmalara göre arketiplerin dram veya tiyatro oyunu kisvesine bürünerek mitlerde tezahür ettiği anlaşılmaktadır. Kişi, kişiliğini elde edebilmek inkişaf edebilmek, olgunlaşmak için kendini toplumla, doğa ile vaki mücadele ve savaşlarını sembollerle örtülü olarak mitlerde yaşar. Bu nedenle mitolojilerin tetkiki, nakil edilen olayların sembolik açıdan araştırılıp aydınlığa kavuşması, bilinç altının değerlendirilmesinde büyük ölçüde yardımcıdır.

SİMGE

Bir çok kişiler simge ile sembolu karıştırırlar. Simge hiç bir zaman sembol olarak değerlendirilmez. Simge muayyen bir anlam yerine kullanılan bir şekil, bir işaret, bir resimdir, mesela sür'at yerine ve sür'at ifade etmek üzere bir kanat resminin çizilmesi gibi. Sembol ise bilinç altı faaliyetinin bilinç üstüne çıkan bazı resim, şekil veya resimleridir. Muayyen bir simge ile herkes aynı şeyi anlar, sembol ile her kesin aynı şeyi anlaması gerekmez. Aynı sembol muhtelif kişileri ayrı ayrı yönlerden etkileyebilir. Her

fert kendi kudret ve kabiliyetine göre sembolda bir gerçek arar ve bulur. Simgenin aydınlatılması bahis konusu değildir, matematik anlamda bir eşitlikle karşı karşıya bulunurlar, sembolün izahı, açıklanması araştırılması bahis konusudur. Araştırmacı çalışmasına son verdiği anda dahi, sembolün sırrı tüm olarak çözülmemiştir, aydınlatılmamıştır, çünkü sembol bir kondansatör gibi yüz yıllar boyunca elde edilen bilgilerin, kabul edilen gerçeklerin, yapılan ruhi tecrübelerin özünü taşımaktadır.

SEMBOLÜN FOKSİYONLARI

Semboller üzerinde araştırmalar ilerledikçe, bunların toplum ve kişi açısından muhtelif fonksiyonları olduğu görülmüştür. Bunların, kanaatimize göre, en önemlilerini belirtmek isteriz (Chevalier/Gheerbrant, Dictionnaire des symboles, C. 1, s. XXVIII) :

1 — Sembol araştırmacıdır ve keşif edicidir: İnsanlığın başlangıcından bu yana fikri ve ruhi maceralarının araştırılmasına ve açıklanmasına sembol yardımcıdır. Mantık ve tefekkürün tek başına sağlayamadığı bir incelikle gerçeğe doğru gidilmesini kolaylaştırır ve kati ölçülerin imkansızlığına rağmen,

bilinç sahasını genişletir. Tarif edilemeyen anlamlara bir yönden nufuz imkanını sağlar. Zekânın ileri bir uçudur.

2 — Sembol ikame vasıtasıdır. Cehaletin, bilgisizliğin yarattığı boşluk yerine, elle tutulamayan, çerçevesiz olmayı katıyan red eden bazı ön anlamları, ön sezileri tahakkuk ettirir. Kontrolü mümkün olmayan ve 6 ncı his diye isimlendirilen ruh hâletinin sağladığı bazı cevapları hem kolaylaştırır, hemde bize ulaştırır, ayrıca altıncı hissin harekete geçmesini temin eder ve bu hissin inkişaf seyrine yardımcı olacak nirengi noktaları tespit eder. Kişinin yaradılıştan bu yana vaki tecrübe ve düşüncelerini bilinç üstüne çıkmasına yardımcı olur ve tüm bu bilgi, his ve heyecanların yerine kaim olur.

3 — Sembol mütevasıit bir unsurdur. Birbirinden ayrı olan öğeleri, beklenmedik bir merkezde toplamakta, bazı bağlantıların tahakkukunu sağlamaktadır. Bilinç ile bilinç altı ve belki de bilinç üstü arasında köprü kurmakta, muayyen geçit noktaları temin etmektedir.

4 — Sembolün terbiye edici ve tedavi edici yönü vardır. Sembolün yardımı ile kişi kendisinin üstünde, fevkinde bulunan bir kuvvet ve kudretle bağlantı

kurmakta ve yalnızlığını bu şekilde gidermektedir. Sembol bilinç altında husule gelen düşümlerin varlığını belirtmekte ve bu suretle ruhi bunalımların giderilmesi için ne sahada ve ne şekilde gayret gösterilmesine önderlik etmektedir.

5 — Sembolün toplumsal fonksiyonu da vardır. Toplumun muhtelif üyeleri arasında derinden bağlantılar tesis etmekte ve herkes tarafından kullanılan lisan ve dilin yardımı olmadan kişiler arasında kenetlenmeleri sağlamaktadır. Ayrıca toplum psikolojisinin vücut bulmasına yardımcıdır. Aynı semboller karşısında eşit heyecan duyan kişilerin birbirine yaklaştıkları inkâr edilemeyen bir gerçektir. Sembol kişisel bilinç ile toplum bilinçine birlikte hitap eder ve bu hitabı sayesinde özel bağlantıların kurulmasına yardımcı olur. Sembol eski olduğu nispette bilinç altının derininde yer alır, derinde olduğu nispette de toplumsaldır.

6 — Sembol ruhi kudretin vücut bulmasına yardımcıdır. Tezatları ortadan kaldırır, geçmiş ile bağlantı kurar, bilincin derinliklerini harekete getirir ve ruhi inkişafa yardımcı olur. Muhayyelenin kamçısı olduğu gibi çerçevesidir, muhayyelenin mantığıdır ve yersiz sıçrama-

larını nizamlar, nizamlamakla beraber ciddi bir şekilde besler. Yaşayan bir sembol bilinçte özlü ihtizazlara sebep olur ve şurun gizli olan varlıklarıyla bağlantı kurulmasını temin eder.

SEMBOİLÜN MANTIĞI

Sembollerle yakından ilgilenildiğinde, semboller aleminin bir de mantığı, bir nizamı dikkat nazarını celb etmektedir. Bu konuda kati bir tarzda konuşmak imkansız ise de, yapılan araştırmalar sayesinde şu hususların belirmekte olduğu dile getirmek isteriz :

1 — Muayyen semboller aralarında geçit vermekte, bir birlerine kenetlenmektedir. Her sembol bağlantılı bulunduğu semboller harekete getirmektedir. Böyle bir kenetlenmeye şu semboller misal olarak gösterebiliriz : öküz-ay-bolluk-kan-kurban-tohum-ölüm-yeniden dünya-ya gelme-devre.

2 — Aynı sembol genellikle açıkladığı konunun zıddını da açıklar. İnsana yardımcı olan sembol, başka kişilere nazaran, veya ruh haletinin başka bir kıvrımında kötülüğü de remzeder, bir şeyin tahakkuku için Tanrıya dua etmekle, aynı şeyin tahakkuk etmemesi için Şeytana rica da bulunmak gibi. Di-

ğer bir deyim ile aynı sembol zıt anlamları belirtir, mesela kurt ölümü ifade ettiği gibi, mürşit olarak ta gözükmektedir.

3 — Muayyen bir metinde var olan semboller değerlendirilirken, bunlar bir birini nakız etmemelidir, semboller bir ahenk içinde bulunurlar. Bu prensip göz önünde bulundurularak sembollerin aydınlığa kavuşturulmasına çalışılmalıdır.

4 — Mit ile sembollerin mutlak ayırımı yapılmadığından (James E. O., Mythes et rites dans le proche-Orient ancien, s. 13), her sembolün kutsal alemle bağlantısının aranılması bahis konusu olmaktadır.

SEMBOİLER DE SENTEZ

Semboller üzerinde araştırma yapan herkes bunlar arasında pek önemli olanların varlığını kolaylıkla tespit edebilir. Bu durum karşısında haklı olarak tüm sembollerin bir sembolden neşet ettiğinin kabulunun mümkün olup olmadığı suali hatıra gelmiş ve bazı bilginler bu suali müspet olarak cevaplandırmışlardır. Max Müller ve Kuhn esas ana sembolün güneş olduğunu, Taylor ise gök kubbesinin bu fonksiyonu ifa ettiğini, Sleck ise fırtına, Hildebrandt da ay üzerinde durmuştur. İleri sü-

rülen bu tezlerin her biri tetkike değer ve müdafaasını kolaylaştıran ve hatta mümkün kılan nedenler mevcut ise de, halen hakim olan görüşe nazaran, sembollerin bir veya birkaç sembola ircaı mümkün görülmemektedir. Semboller üzerinde araştırmalar ilerledikçe belki bazı silsile veya meratibin varlığı meydana çıkacaktır, ancak halen böyle bir iddianın benimsenmesi mümkün görülmemektedir. Araştırmacı bu günki durumda binlerce sembol ile karşı karşıya kalmaktadır, yalnız bunlar arasında muayyen toplumlara ve muayyen devrelere nazaren önemli ve önemsizlerin kısmen ayırımı mümkün gözükmemektedir.

ÖNEMLİ BAZI SEMBOLLER

Kişisel anlayış ve değerlendirmelerimize göre önemli bir kaç sembol hakkında bazı açıklamalarda bulunmanın faydalı olacağına kani olmaktayız. **Daire ve merkez** -Daire su, ay, nebat, kadın, toprak, boynuzlu hayvanlar, helezuni şekil, yılan ile bağlantılıdır. Daire her işin başladığını, yükseldiğini, ufaldığını, yok olduğunu, yeniden doğduğunu ve aynı devreyi yeniden kat ettiğini ifade eder. Doğada görülen devamlı yenileme ile bağlantılıdır. Ancak dairenin

merkezi sabit, değişmeyen bir nokta olarak gözükmemektedir ve kutsal zaman ve kutsal mekanı ifade eder. Devamlı değişikliğin ayarlanması ve kilit noktası bu merkezdir. Kişinin kalbi de kanımızca merkezi remz eder. Bazı hayvanların, doğumla ve bu nedenle daire ile bağlantılı olduğu görülmektedir: Ayının uykuya dalıp sonra uyanması, sümüklü böceğin boynuzları ve helezuni şekli alan kabuğu, kurbağanın su ve toprakta yaşayabilme imkânlarına sahip oluşu sembol açısından değerlendirilmiş ve doğada ki tekerrürü ve son bulmama halini ifade eylemiştir. Daire nokta ile ilgilidir ve hareket eden, ilerleyen noktadır, değişmeyen kutsallığı da remz eder, gök kubbesini, birliği ve vahdeti, zamanı, başlangıç ve sonu olmayan kutsallığın nefesini ifade eder.

Yılan - Yılan bir çok zaman daire ile bağlantılıdır ve bu remzi daha bariz bir şekilde dile getirmek için de yılan kuyruğunu ısırır, daireyi teşkil eder ve bu suretle namütenahiyi ifade eder. Ayrıca cehennemle ilgilidir ve cehennemle dünya arasında bağlantı tesis eder. Bir çok zaman iki yılan birbirine sarılmış şeklele resim edilmektedir, bu şekil hayatı, çiftleşmeyi ifade eder. Düşümlerin, re-

simlerde görülen bağların, bağlantıların hayat ile ilgili olmasına, büyük bir ihtimal ile, sebebe budur. Yılanın zehri öldürücüdür, ayrıca sihhati yeniden de bu zehrin iade ettiği kabul edilir ve bu suretle zehir kurtarıcı ilaçtır. Psikanalistlere göre yılan bilinç altıdır, şehvetin gizli ve karanlık kuvvetini ifade eder. Yılan yaşayan çizgidir, daima hayat ile bağlantılıdır, dairesinin harekete geçişidir, ilk tekerlektir, zamanı yaratır, simyakerlerin materia prima'sıdır (maddenin özü) Halıcılık, müzik, şiir, tababet ile ilgilidir. Yunan mitolojisinde Dionizos ile bağlantılıdır ve bu nedenle tam, kısırlanmamış özgürlüğü açıklar.

Dağ - Dağ dünya ile gök arasında bağlantı kurar, dünyanın merkezidir ve bu merkezde Kutup Yıldızı parlar. Dağ rüzgarla bağlantılıdır. Yücelme isteyen dağa tırmanır, Tanrıya yalvarmak için dağa gidilir, Kutsal Alemlerle bağlantı kurma vasıtasıdır. Pek tabii dağda biten ve göğe doğru yükselen ağaç özel bir kıymet ve mana taşır. Nuhun gemisi Ararat dağına konmuştur. Mezopotamya da dağ şeklini alan yüksek binalar (zigurat) inşa edilmiş ve dinsel merasim buralarda icra edilmiştir. Aynı anlam İkel Meksika toplumlarında (astek) hakim idi.

Ayrıca dağ sabit olan değişmeyen varlığı ve bazen de saflığı temizliği, bir çok durumda dünyanın mihverini ifade etmiştir. Dağ ayrıca insanların iddialarını, mütalebelerini açıklar.

Ağaç - Taş gibi ağaç ta zamana karşı gelen, ebediyeti ifade eden bir unsur olarak gözükmektedir. Büyük ağaçların civarına ölümler defin edilir çünkü ağaç kutsal alemlerle ilgilidir, ölümleri korur, taaffün etmesini önler Mezar taşı da ölümleri hırsızlara karşı korur, ayrıca dikili taş falüsü, hayatı remz eder, yatan taş da ölünün gittiği alemde geri dönmemesini sağlar. Ağaç kozmosu teşkil eden unsurları yani su, taş, toprak ve havayı nefsinde toplar dallarile, göklerle irtibattadır, köklerle toprak altı, ölümle, uçurumlarla bağlantılıdır, dalı ile cenneti, kökü ile cehennemi birleştirir. Orta Asya halklarına göre büyük çam ağaçları dünyanın göbeğini teşkil eder Hintde İlahenin bacakları arasından ağacın büyüdüğü görülür, Çinde dikilmiş kazığın eteğinde, dibinde dokuz göğe nazire olmak üzere 9 dere akar. Tevrat'ta hayat ağacından bahs edilmektedir. Haçın ağaç ile bağlantılı olduğu belirtilir, hatta haçın 4 kolunu ayrı 4 ağaçtan müteşekkil olduğu bir kolunun zeytinden, diğer

kolunun hurma ağacından, 3 üncü kolunun selviden, son kolunun da sedir ağacından olduğu bildirilir. Bazen ağaç ters olarak resim edilir, şöyleki kökleri yukarda, yaprak ve dalları aşağıdadır. Ağaç yaşayan kozmostur, dünyanın mihveridir. Ağaç su ve toprakla birleşüp yedinci göğü geçince, İsmailiye tarikatına göre Hakikatı ifade eder. Kaşkarlı Mahmut'un ifadesine göre Türklerin nazarında Tanrı büyüktür, çok büyüktür, büyük pek büyük bir ağaç gibi büyüktür. Bazı ilkel toplumlarda ağaç toplumun atasıdır. Ağacın gökû rahim olarak benimsenmektedir. Hindistan da kadının yaratıcı kudretini artırmak için ağaç ile evlendiği nakil edilir. Jung'a nazaren hem erkek, hem de dişi anlamına gelir. Ağaç falüstür, rahimdir.

Güneş - Güneş İlahın gözüdür, her şeyi görür. Eski bir inanişâ göre dünya yüzüne inmiş ve bir çok şeylerle birlikte ekimi ve ekimin özelliklerini insanlara öğretmiştir. Daire, disk, tekerlek ile bağlantılıdır. Horoz güneşin kuşu olarak tanınır. Gül çiçeği ile yakından ilgilidir. Güneş dünyaya iner toprağı besler, hayatı sağlar. Güneş İlahın kendisi değilse de, İlahın tezahürüdür. Bir çok zaman İlahın oğludur, ebekuşağının kardeşi-

dir. Besleyicidir, ilkah edicidir, ışığın, sıcaklığın, hayatın menbaıdır; ayrıca yıkıcı, yakıcı, kurutucudur. Güneş göğün merkezi, dünyanın kalbidir; kozmosun zekasıdır, kraliyet sembolüdür. Alşimistlerin nakillerine göre Hermes'in zümrüt levhasında güneş babadır. Bazen erkek, bazen de dişidir. Bazı psikanalistlere göre bilinç üstüdür.

Ay — En önemli semboller arasında yer alır. Ay nebatlarla bağlantılıdır, bolluğu, nebatatın zenginliğini ifade eder; bazen erkektir, bazen dişidir, yağmuru getirir, suları kontrol eder, yeniden dünyaya gelmeyi ifade eder, bu nedenle ölümle, ölümden sonraki hayat ile bağlantılıdır. Ancak genellikle güneş ile birlikte simbolizm açısından değerlendirilir; geçen zamandır; biolojik ritm, ittirattir, bazı toplumlar için de kem gözdür.

Su — Gayet önemli bir sembol olan suyun dikkati çeken üç büyük manası vardır: hayatın kaynağıdır, temizleme vasıtasıdır, yenilenme merkezidir. Su muhtemel olan her hususu, şekil almamış her varlığı, tohumların tohumunu ve bilcümle inkişaf ihtimallerini bildirir. Ayrıca suya batırılıp erimeden, dağılmadan çıkmak, hayat menbaına avdet

etmeđi, yeniden dođmayı, yeniden hayata gelmeyi ifade eder.

Uzun zamanlar vaftiz, vücudun suya tüm olarak batırılması, daldırılması suretile sağlanırdı, bu suretle ölümlü dünyadan koparak, ölümsüz dünya ile bağlantı kurulduğu kabul edilirdi. Su hayatın menşei olduğu gibi, hayatın tezahürüdür, zenginliğin, temizliğin, paklığın, hikmetin, faziletin sembolüdür. Hindistanda bazı ilahelerin heykelleri zaman zaman suya batırılır. Taoist görüŖe nazaran su en üstün fazileti dile getirir, tam manasile özgürlüğu ifade eder, hiç bir lekesi yoktur, toprağın meyline uyararak akar gider. Su ateşin aksidir, rengi bazen siyahtır, kuzey istikâmetine tekabül eder, kış mevsimini dile getirir. İnsan vücudunun böbreklerine karşılıktır. Gökten yağmur iner ve toprağı besler. Yağmur suyu, erkek ögedir, ayrıca yaratılışın başlangıcında var olan su dişidir ve ay ile bağlantılıdır. Su kan ile ilgilidir. Astekler hayatın devamı için durmadan kan akıtmanın gerektiğine inanırlardı. Nehir ve deniz kişinin hayatını his ve heyecanlarını, dalgalanmasını remiz ettiği gibi, suyun sathı ve denizin dibi de özel manalar taşırlar. Su bilinç altı kudretinin sembolüdür, gizli kuvvetleri dile getirir. Kuranın muhtelif yerlerinde suya, yağ-

mura ve pınarlara temas edilmiştir. Bir kaç ayeti kayıt etmekle iktifa edelim: «Allahın bulutlardan yağdırarak ve kurumuş toprakları diriltirek onların üzerine her çeşit hayvan dolaştırışında, rüzgârları estirişinde, bulutların yer ile gök arasında süzülüşünde akli tam olanları için ibretler vardır» (Bakara suresi, 164); «Ya Muhammet, İman eder ve iyi işler işleyenlere müjde et. Onlara içinden ırmaklar akan bağlar vardır» (Bakara suresi 25); «Allah o ulu Tanrıdır ki, gökleri yeri yarattı, bulutlardan yağmur yağdırttı» (İbrahim suresi, 32); «İnsan sırt ile kaburga kemikleri arasında çıkan akar sudan yaratıldı» (Tarık suresi, 6); «Onlar yüce bir cennettedirler. Orada boş laf işitmezsin. Orada fişkırان bir pınar vardır. Orada yüksek tahtlar, hazırlanmış kadehler, sıralanmış yastıklar, serilmiş halılar vardır» (Gaşıye süresi, 10-12) (Ömer Rıza çevirisi).

Ateş — Hint tefekküründe bilhassa ateş önemlidir; dünyevi ateşler vardır, güneş ve yıldırım gibi; bunlar dünya ile kutsal âlem arasında bağlantı kurarlar, ancak ayrıca ateşin iki özel vasfı vardır, ateş giren, duhul eden varlıktır, ayrıca ateş yakan mahv eden kuddedir. Ateş güneye tekabül eder, rengi kırmızıdır, erkek ögedir. Ayrıca Maz-

deizmde ateş esas ilahî semboldür. Ateş temizler, yenilenme imkânlarını sağlar. Buda iç ateşi, nüfuz eden bilgiye, aydınlanmaya ve iç ateşile beden imhasına temas etmektedir, tasavvurların, cırağ gibi yanma kurallına burada işaret etmek gerekir. Ateş gök ile bağlantılıdır, âlev göğe doğru yükselir, su dünya ile ilgilidir, yağmur olarak gökten düşer. Bir çok tekrislerde ateş ile temizlenme, ateş ile ölme ve yeni bir hayata dirilme imkânı ön görülmektedir. İlk ateşin temini için sert bir parç

odunun, yumuşak bir parça oduna sürtmek suretile sağlanmış olması nedeniyle ateş ile cinsi münasebet anlamı arasında bağlantı kurulmuştur (Frazer, Mythes sur l'origine du feu). Ateş ayrıca alşimistler için pek önemli bir konudur ve ateş ile, hakim olunan ve zabt edilen ateş ile, altının yapılabilmesinden bahs edilmektedir. Ancak ateşin menfi vechesi de pek önemlidir: dumanıyla karartır ve boğar, hırsırları, harbi ifade eder. Psikanalistlere göre düşünceyi açıklar.

Hatalar

Raşid Temel
New Age'den

- Çaresi olmayan bir şey için kendimizi ve başkalarını üzmemek.
- Kendi yapamayacağımız bir şeyi olanaksız saymamak.
- Bütün mizaçları aynı kalıba sokmaya çalışmamak.
- Budalaları ve tecrübesizleri müsamaha ile karşılamamak.
- Yaptığımız her iş için sempati, koruma ve kayırma beklememek.
- Bu dünya üzerinde görüş birliği beklememek.
- Başkalarının zayıflıklarına hoşgörü ile davranmamak.
- Başkalarının sevinç ve kederlerini kendimizinkilerle tartmamak.
- Kendi hak ve hata ölçülerimizin herkes tarafından kabulünü beklememek.
- Vicdanımızın kabul etmediği şeyi yapmamak.
- Nerede ve nasıl olursa olsun bir kimseye yardımdan kaçınmamak.
- Kendi hatalarımızı pişmanlık duyduğumuz halde düzeltmemek.

İngiltere'de Masonluğun Dünü ve Bugünü

Mişel MARGULİES

Büyük Loca Devresi 1717-1750

Dünün İngilteresinde, Masonluk konusunun operatif Masonluğun başlangıcına kadar götürülmesi, bu küçük çalışmanın kapsamına sığamayacağı için, 1716 senesi uygun bir başlangıç noktası olabilir. O tarihte Londra'da çalışan dört Loca bir araya gelerek, bir Büyük Loca kurmayı kararlaştırırlar ve 24 Haziran 1717 günü **Goose and Gridiron** tavernasında toplanıp, Büyük Locayı kurarlar. Mr. Anthony Sayer, **Gentleman**, Büyük Üstat seçilir. Büyük Locayı kuran localar bidayette, toplandıkları tavernaların ismini taşıırken, bilâhیره **Original 1, 2, 3, ve 4** adlarını almışlardır.

Original 1. Herne kadar kayıtlar bu Locanın kuruluş tarihini 1691 olarak gösteriyorsa da, çok daha eski bir operatif hayatının olduğu

(*) Pick and Knight, The Pocket History of Freemasonry, 5th Edition. Revised by G. Norman Knight and Frederick Smyth'den derlenmiştir.

na ve St. Paul katedralinin inşasında çalışan Ustaların Locası olduğuna muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Bugün İngiltere Birleşik Büyük Locası matrikülünde 2 numarayı taşıyan bu Locanın en meşhur üyeleri arasında Mimar Christopher Wren, ve William Preston'u sayabiliriz.

Original 2. Kuruluş tarihi 1712 olan bu Locanın ömrü kısa olmuş ve 1737 senesinde dağılmıştır.

Original 3. Bu Loca 1768 senesinde **Fortitude** adını almış ve 1818 senesinde **Old Cumberland** Locası ile birleşerek 12 numarayı almıştır. İlk Büyük Üstat bu Locanın üyesi idi.

Original 4. Eski Locaların aristokrati idi. 1724 senesindeki 71 üyesinden ondokuzu asâlet ünvanına sahipti. Büyük Locanın ikinci ve üçüncü Büyük Üstatları, Dr. James Anderson ve Richmond Dükü hep bu locanın üyeleri idi. 1774'de **Somerset House** Locası ile birleşme neticesi Locanın bugünkü adı **Royal Somerset House and Inverness** olup numarası 4'dür. Bu Loca numaraları konusunda ilerde tekrar değineceğiz.

Dr. James Anderson (1684-1739) ve Anayasası :

Tahsilini İskoçyada yapan Anderson 1709 senesinde Londraya taşınmış ve 1731'de Aberdeen üniversitesinden İlahiyat Doktoru payesini almıştır. Değil Büyük Locanın kuruluşunda, 1721 senesine kadar dahi Büyük Locada izine rastlanmamıştır. Kendi ifadesine göre, 16 Locanın temsil edildiği bir Büyük Loca toplantısında (1721) «James Anderson B.:den **Eski Gotik Anayasalar** tetkik edilerek yeni ve daha iyi bir Anayasa» yazması istenmiştir. Yazdığı manüskri 1723 senesinde yayınlanmıştır. Bu kitap Eski Yüklümlükler ve Genel Kaide-leri ihtiva etmektedir. 1738 senesinde Dr. Anderson, bazı tâdilâtla İkinci Anayasa kitabını yayınlamıştır. Hernekadar Anderson yakın zamanlara kadar Masonluğun baş tarihçisi olarak bilinmiş ise de, son zamanlardaki araştırmalar, kendi tecrübelerine dayanan veya başka kaynaklarla da tesbit edilen beyanlar dışında kalan ifadelerin biraz hayal mahsulü olduğunu göstermiştir.

Dereceler :

XVIII'inci asrın başlarında Locaların ekseriyetinin yalnız iki derece-

de çalıştığına kat'î gözüyle bakılmaktadır. Bunlar Çıracak ve Kalfa olup, Kalfalar hem Locasının birinci çekicine hem de Büyük Loca üyeliğine sahip olabiliyordu.

1730 senesinden itibaren birçok Localar üç derecede çalışmaya başlamış ve 1738 Anayasasında, üç derece resmen tesbit edilmiştir.

Büyük Loca Zabıtları : 1723 senesine kadar Masonluk tarihinin yeğâne kaynağını Anderson Anayasasının «tarih» bölümü teşkil etmiş ise de, o sene Lord'lar Kamarası Kâtibi William Cowper'in Büyük Loca tarafından Sekreterliğe atandığı günden bu yana dakik ve devamlı olarak tutulmuş zabıtlar mevcuttur.

Genel Hasenât : Büyük Loca kuruluncaya kadar her Loca kendi hasenât işlerini kendi görürdü. 1724'de bir Hasenât Komitesi kurulmuş ve beş sene sonra Localardan ilk katkılar gelmeğe başlamıştır. Her yeni kurulan Locanın ödeyeceği miktar iki sterling ve iki şiling olarak tesbit edilmiştir.

Büyük Loca Hâkimiyetinin yayılması : 1717'de, Büyük Loca, Londra ve Westminster dışındaki Localar üzerinde bir hâkimiyet iddia etmemekte idi; bu ise, 4.5 kilometre karelik bir sâhadan ibaret idi. Sâkin geçen ilk üç seneden sonra faaliyet artmış, ve 1725'te Büyük Locaya bağlı Loca adedi 64 e yükselmiştir. 1726'da ilk defa olarak Bölge Büyük Üstadı atanması gerekmiş, bunu takip eden iki sene sonra da, Bengal, Cebelitarık ve Madrid'de ilk deniz aşırı Localar kurulmuştur.

XVIII'inci asırda Localar : O devirde, aşağı yukarı bütün Localar bir tavernalarda veya kahvehanelerde toplanırlardı. Mâbed odasının ortasında dikdörtgen şeklinde bir masa bulunurdu ve Locanın açılışından evvel iki Kardeş Loca sandığının kilidini iki ve bazen üç anahtarla açarak içindekileri bu masaya koyarlardı. Bunların arasında, mumları yakmak için kav kutusu, punch kâsesi, bardaklar ve pipolar bulunurdu, çünkü o asırda loca çalışmaları içki ve tütün refâkatinde yapılmakta idi.

Biraderler herhangi bir sıra takip etmeksizin içeri girerlerdi; hepsinin beyaz önlüğü ve şapkası vardı. Üs.: Müh.: girip oturduktan sonra, diğer kardeşler masanın etrafında yerlerini alırlar. Üs.: Muh.: Loca-

yı açınca şapkasını çıkarır ve tekrar giyerdi. Diğer Kardeşler de şapkalarını çıkarır fakat tekrar giymezlerdi. Daha sonra Üs.: Muh.: ve Nâzırlar tebeşirle «Locayı» çevçeveller ve bu çevçevenin içine iki sütun, tasviye, gönye, şakul ve «G» harfi gibi basit şekiller çizerlerdi. Celse suali cevaplı bir **kateşizm** şeklinde geçerdi. Tebeşirle çizilen çerçeve bâzen üçgen şeklinde olurdu, Üs.: Muh.: Şarktaki uçta, Nâzırlar ise Batı köşelerinde yer alırlardı.

İNGİLİZ BÜYÜK LOCALARI

1751 — 1813

Büyük İhtilaf — Modernler ve Eskiler (Antients) :

XVIII'inci asrın ikinci yarısı, İngiltere ve hatta İngilizce konuşulan bütün memleketlerde, Franmasonluğun iki ayrı kampa bölünmesine şahit olmuştur. Bir yandan şimdiye kadar bahsettiğimiz ve ilk Büyük Locaya bağlı kalmalarına rağmen her nedense Modernler diye adlandırılan Localar, öte yandan 1751'de rakip bir Büyük Loca kuran ve Eskiler diye adlandırılan Localar.

Bölünmenin Sebepleri : Bunlar, hem Büyük Locanın gevşekliği ve idaredeki zaafı, hem de usûl ve ritüellerde yapılan bazı değişikliklerin yarattığı infialdır. Bu değişiklikleri şöyle sıralayabiliriz :

1. — 1721'de başlayan, Hristiyan olmayanların mesleğe kabulü akımı.
2. — Aziz John günlerinin özel Masonik festival günleri olarak tes'id edilmemesi; bu ise XVIII'inci asır Masonları arasında pek büyük bir ihmal addedilmekte idi.
3. — Çıracak ve Kalfa tanınma usullerinin değişik tokuş edilmesi. Bu hususun, Masonluğun evrenselliğine halel getireceği mülâhazasıyla Eskiler buna dair landmarkın kaldırılmasına şiddetle karşı koymuşlardır.
4. — Bir Loca Üs.: Muh.:inin is'at töreni ritüelinin zaten az olan ezoterik kısmının kaldırılması.
5. — Her dereceye ait **kateşizmin** (öğreti) ihmal edilmesi.

Eskilerin Büyük Locası : Eskiler Büyük Locasını kuran Büyük Komitenin ilk toplantı tarihi bilinmemekle hayli eski olduğu ve 1739 yılına

rastladığı sanılmaktadır. İlk zabıt 1751 tarihini taşır ve «Hür ve Kabul Edilmiş Masonların Pek Eski ve Şerefli Cemiyeti»nin kurulduğunu kaydeder. Ancak 1753 senesinde seçilen Eski'lerin ilk Büyük Üstadı, 15 numaralı Locanın Üs.: Muh.:i Robert Turner'dir. Büyük Sekreterliğe tâyin edilen Laurence DERMOTT, «en kayda değer Mason» olarak vasıflandırılmıştır. 1720 senesinde İrlanda'da doğan Dermott, 1746'da tekris edilmiş ve 1791'deki ölümüne kadar, Eskiler Locasının temel direği olmuştur; 1756 senesinde, tıpkı daha evvel Anderson'un yaptığı gibi, bir Anayasa yayınlamış ve buna «**Ahiman Rezon**» (Bir Kardeşe Yardım.) adını koymuştur. 224 sahifelik bu eserin 118 sahifesi şiir ve şarkılara ayrılmıştır. 1771 senesinde, Eskiler Büyük Locasına bağlı 200 Locaya karşılık, Modernler Büyük Locası matrikülü 421 Locayı kapsamakta idi.

Modernler Büyük Locasının bu devirlerdeki durumuna geçmeden evvel iki başka Büyük Locadan bahsetmek istiyorum.

YORK Büyük Locası : York şehrinde kurulmuş olup, ilk kayıtları, spekülatifliğin başladığı 1712 senesine aittir. 1740 senesinden 1760'a kadar uykuya dalan bu Büyük Loca 1761'de tekrar uyanmış fakat 1792'den itibaren tedricen yok olmuştur. En şaşaalı zamanında bile bu Loca Yorkshire, Lancashire ve Cheshire eyaletlerinin dışına taşamamış, fakat York ritisi veya York Masonluğu, bilhassa Amerikada, en eski ve en saf Masonluk olarak telakki edilegelmiştir. 67 senelik ömrü boyunca, York Büyük Locasına bağlı Loca sayısı 14 ü geçememiştir.

Trent Nehri Güneyinde İngiltere Büyük Locası (1779-1789) : Bu gösterişli isimi taşıyan Büyük Loca, aslında, Original No. 1 Locasının Üs.: Muh.:i iken bir ihtilaf üzerine ayrılarak, York Büyük Locasının himayesi altında bir Loca kuran William Preston'un bir kuruluşudur. 10 senelik ömrü boyunca ancak iki loca kurabilen bu kuruluşun yegâne enteresan tarafı, aynı anda dört Büyük Locanın mevcut olduğu dönemin bir Büyük Locası oluşudur.

Franmasonlar Binası (1776) : İngiltere Birleşik Büyük Locasının hâlen işgâl etmek olduğu Great Queen Street'deki binalarının ilki 3.180 Sterline satın alınmış ve ilâve inşaatın ayrıca 3.000 sterline ihtiyaç göstereceği tahmin olunmuştur. Bir senede biten inşaat, 20.000 sterline mal olmuş ve 1776'da hizmete açılmıştır.

İllegal Cemiyetler Kanunu (1779) : Fransız ihtilali esnasında Parlamento, bir kanun çıkararak, kanunen mücadele edilmeyen bir yemini yaptırarak cemiyetleri yasaklamıştır. Ancak Mason Locaları bir madde ile bu hükmün dışında bırakılmıştır; bunun yegâne şartı ise Loca sekreterlerinin her sene matrikül cetvellerinin bir suretini mülki makamlara teslim etmeleri idi. Bu kanun 1967 senesinde iptal edilmiştir.

Barış için ilk Adımlar : Yarım asırlık bir ikilikten sonra, her iki tarafta da bu kardeş kavgasından bıkmış yeni bir mason nesili oluşmuştur. 1809'da Modernler ve 1810'da Eskiler birleşmeye mütemayil beyanlarda bulunmuşlardır. Bunu takiben her iki Büyük Locanın Büyük Üstatları, aralarında birçok toplantılar yapmışlardır.

Birleşme Maddeleri (1813) : Bu tarihte Eskilerin Üs.: Muh.:i Kent Dükü, Modernlerin Üs.: Muh.:i ise kardeşi Sussex Dükü idi. Her iki Dükün çalışmaları neticesinde 21 maddelik bir birleşme protokolu imzalanmış ve bu suretle İngiltere Birleşik Büyük Locası doğmuştur. Kent Dükünün teklifi üzerine de, Sussex Dükü ile Büyük Üstat makamını işgâl etmiştir.

İNGİLTERE BİRLEŞİK BÜYÜK LOCASI MASONLUĞU (1813'den bugüne)

İngiliz Masonlarının büyük memnuniyetle karşıladıkları bu birleşme, yine de bazı zorluklar yaratmıştı. Bunların başlıcaları şunlar idi : **Locaların yeniden numaralanması** : Bu mesele şöyle halledilmiştir. Her iki Büyük Locanın 1 numaralı Locaları arasında kura çekilmiş ve Eskilerin 1 numaralı Locası kurayı kazanınca Modernlerin 1 numaralı Locası 2 numarayı almıştır. Geri kalan Localar da Eskiler tek. Modernler de çift numaraları alarak sıralanmışlardır. Bu tarihte Loca sayısı toplamı 647 idi.

Bölge Büyük Locaları : Birleşmenin neticesi olarak Bölge Büyük Locaları konusu da bir intizama sokulmuştur. William Williams Kardeşin 1815'te yazdığı Anayasa kitabında bu Büyük Localar resmiyete kavuşturulmuş, senede en az bir kere toplanmaları ve muntazam zabıt tutmaları mecburî kılınmış, mahallî Hasenat Fonu kurmaları ve kendilerine özgü kıyafetleri olması hakkı da tanınmıştır.

Milletlerarası Anlaşma (1814) : İngiltere Birleşik Büyük Locasının kurulması ile, İrlanda ve İskoçya Büyük Locaları, bu yeni otoritenin tatbik ettiği çalışma usullerinin kendilerinininkine uyup uymadığı hakkında kesin bir kanaate varmak istemişlerdir. Bundan dolayı, 1814 senesinde, İngiltere Büyük Üstadı Sussex Dükü, İrlanda Büyük Üstadı Leinster Dükü, İskoçya Büyük Üstadı Lord Kinnaird ve diğer bazı vazifeli kardeşler Londradaki Franmason Binasında toplanarak Milletlerarası Anlaşma adı verilen 8 maddeyi onaylamışlardır.

Anayasa (1815) : Yeni bir Anayasaya şiddetle ihtiyaç duyulduğu için, William Kardeş yönetiminde bir heyet, 1815 tarihinde yeni bir Anayasa kitabı yayınlamıştır. İlk defa olarak Masonluk Tarihi kısmı kaldırılmış fakat Eski Yüklülükler aynen bırakılmıştır; bunun yegâne istisnası, «Tanrı ve Dine Ait» başlıklı birinci Yüklülükteki değişiklik olmuştur' Genel Kaideler 1818 senesinde tekrar gözden geçirilip bazı tâlî idarî değişiklikler yapılmıştır.

Eğitim Locaları : Birleşmenin kabul ettiği yeni ritüelin tatbiki konulması ile, eğitim Locaları da çoğalmağa başlamıştır; 1814'te bunların sayısı onbeş idi. Bunların en meşhurları 1817'de kurulan 217 numaralı Stability Locası ile 1823'te kurulan Emulation Locası idi. Birleşik Locanın çalışma ritüeli hiç bir zaman kaleme alınmadığı için, Eğitim Locaları, orada bulunmuş olan Kardeşlerin hafızalarına dayanarak çalışırlar, dolayısıyla, her Eğitim Locasının çalışmaları teferruatında farklılıklar görünüyordu. İlk matbu ritüel 1838 senesinde yayınlanmışsa da, bugüne kadar hiç bir matbu ritüel Büyük Loca tarafından resmiyete kavuşturulmamıştır.

Büyük Loca Kütüphanesi : 1837'de, Büyük Loca bir kütüphane kurulması için 100 sterling ayırmıştır. 1847'de ise, senevi 20 sterlinglik bir tahsisat onaylanmıştır. 1880 senesine kadar fazla birşey yapılmamış ise de, o sene, tahsisat senevi 25 sterline yükseltilmiş ve bir Kütüphane Komitesi kurulmuştur. Bugün kütüphanede 30.000 cilt ve birçok paha biçilmez manüskri mevcuttur.

Yeni Franmason Binası (1866) : İkinci binanın inşasına 1864 yılında başlanmıştır. İlk defa olarak Franmasonlar Tavernası, esas binadan ayrı olarak inşa edilmiştir. Londra'ya gitmiş olan Kardeşlerimiz, Büyük Loca binası bitişiğindeki bu yemek yenen binayı «Connaught

Rooms» olarak hatırlıyacaklardır. 1883 Londra büyük yangınından sonra bina tekrar inşa edilmiş ve büyük Mâbet daha da büyütülmüştür.

Londra Büyük Pâyesi (1908) : Taşrada çalışan Masonlar, kendi Locaları ve Büyük Locanın verebileceği pâyelerin dışında, Bölge Büyük Locaları üyesi olma fırsatına da sahiptirler. Franmason Binasının 10 mil çevresindeki Londra Locaları üyeleri böyle bir fırsattan mahrum oldukları için, Büyük Loca, 1908 senesinde «Londra Büyük Pâyesi» diye bir ünvan tesbit etmiştir; bu pâye, senede 550 yi geçmemek üzere, Masonluğa uzun ve kıymetli katkılarından dolayı eski Üs.: Muh.:lere verilebilmektedir. Protokol bakımından Bölge Büyük Locası Daimi Heyet Üyeliği seviyesinde olan bu pâye, bir görevi kapsamamakla beraber, halen 6700 üyeli Londra Büyük Pâye Birliğine katılma hakkını vermektedir.

Üçüncü Franmason Binası (1927) : İngiltere Büyük Locası Büyük Üstadı Connaught Dükü, 1927 senesinde, Masonik Sulh Anıtı adıyla yeni binanın temelini atmıştır. Yine Great Queen Street'te bulunan ve hâlen kullanılmakta olan binada 40x30 metre ebadında ve 21 metre yüksekliğinde bir Büyük Loca mabedine ilâveten Loca toplantıları için 17 mabet, bir müze ve kütüphane bulunmaktadır. 1.380.000 Sterline malolan bu muhteşem binanın açılışında, Birleşik Büyük Locanın karşılıklı münasebette bulunduğu, Çin'den Peru'ya kadar, bütün Büyük Localar temsil edilmiştir.

Franmasonluğa Sataşmalar (1951-52) : Ocak 1951'de «Theology» adlı bir protestan dergide «Bir Hristiyan, Franmason Olmalı mıdır?» başlıklı bir makale yayınlamıştır. Râhip Walton Hannah bu yazısında, Masonları gnostik olmakla ve Katolik Klisesi tarafından afaroz edilmekle suçlar, İngiltere Kilisesinin bu konuda bir soruşturma açmasını ister. Haziran ayında Kilise Konseyi toplanarak bu mevzuu görüşür, ve lehte konuşan kilise ileri gelenlerinin tavsiyesi üzerine, başkanlığını bir Mason olan Canterbury Başpiskoposunun yaptığı Konsey, suçlamayı rededer. 1965 senesinde ise BBC televizyonu, Mason olmayan James Dewar prodüktörlüğünde, yanlışlarla dolu bazı masonik merasimleri yayınlamıştır. Şayanı takdirdir ki bunun üzerine Independent Televizyonu buna benzer bir program hazırlamaktan vazgeçmiştir.

Masonluk ve Din : İngiltere'deki Franmasonluk ile Din arasındaki münasebet, 1961 senesinde Büyük Loca tarafından formüle edilmiştir. İngiltere Büyük Locasının kanun koyucu kolu sayılabilecek Genel Maksatlar Heyeti'nin teklif ettiği kararın ilk maddesi şöyle başlar :

«Masonluk ne bir din ne de bir dinin yerine geçecek bir sistemdir. Dinle rekabet halinde dahi değildir, yeğâne umulan şey, insanlık davranışları konusunda dinlerin öğretilerini tamamlayıcı bir öğreti unsuru olmasıdır.» Aynı kararda, Masonik rit, dua ve merasimlerin ancak Mabet dahilinde icra edilmesi ve biraderlerin cenaze törenlerine Mason olarak ve Masonik kıyafetle katılmamaları istenmiştir. 1963 senesinde de, münhasıran bir tek dinî ritüele mal edilebilecek mahiyetteki vokal müziğin Localar dahilinde çalınmaması kararı alınmıştır.

İngiltere Birleşik Büyük Locasının 250'nci Kuruluş Yıldönümü (1967) : Bu görkemli toplantı, Vaftizci Aziz John gününe en yakın uygun günde, 67 Büyük Locanın temsilcileri önünde yapılmıştır. Üçü hariç, bütün yabancı Büyük Localar, Büyük Üstadları tarafından temsil edilmiştir.

1968'de İngiliz jüridiksiyonu altında çalışan Locaların sayısı Londra'da 1692, Taşrada 4880 ve denizaşırı ülkelerde 755 olmak üzere, ceman 7366'dır.

İngiliz Localarının çalışma tarzına çok kısaca değinerek, bu küçük etüdü tamamlayabiliriz. İngiliz Locaları genellikle senede 4 - 5 defa Mâbet dahilinde resmî celse aktederler. Bunlar birkaç saat sürüp, bu sürede tekris, terfi, is'at gibi ritüelik çalışmalar, tümü ezbere olarak yapılır. Bunun dışında kardeşler ayda iki veya dört defa özel lokallerde toplanıp ritüel çalışması yaparlar ve eğitim görürler. İngiliz Localarında görülen ezbere çalışma ve ritüele çok sıkı bağlılık işte bu çalışmanın sonucudur. Anglo-Sakson Masonluğunda, Kıt'a Masonluğundan farklı olarak, Masonluğun ezoterizmi, mistisizmi üzerinde pek durulmaz ve bizim alıştığımız şekilde Konferans celselerine pek rastlanmaz. Bu iki ekolün arasındaki farkların ve eğer var ise, üstünlüğünün tartışılması konumuzun dışındadır.

**Pick and Knight The Pocket History of Freemasonry
5th Edition Revised by —**

**G. Norman Knight and Frederick Smyth'den
Derleyen ve Özetleyen : Mişel Margulies**

***Masonik bir filo* (*)**

Ed. Stolper / Çeviren Sahir ERMAN

Güney Hollanda'da Ren ve Mosel nehirlerinin denize döküldükleri yerde, zengin bir geleceği olan sanayi, ticaret ve denizcilikle ün salmış Dordrecht şehri bulunur. Hollanda'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Dordrecht'in kaderi de daima deniz ve büyük nehirlerle ve geçmişte Hollanda Hindistan'ına bağlı kalmıştır. Orta Zaman-

larda şehir bütün ülkenin en önemli ticaret merkezi olmuş ve Amsterdam ile Rotterdam'ı dahi geçmiştir.

1793-1813 tarihlerindeki fransız işgali ile ingiliz ablukası sırasında Hollanda ticareti duraklamış ve gemi yapımındaki teknik dahi gerilemişti. Napolyon'un yenilgisinden sonra dahi, özellikle bu arada büyük bir gelişme kaydetmiş olan ingiliz ticaret filosunun kuvvetli oluşu yüzünden, ticarî faaliyet eski kud-

(*) Rivista Masonica'nın şubat 1977 tarihli nüshasının 99-102. sahlfe-lerinden çevrilmiştir.

retine erişememişti. Dordrecht şehri de bu menfi durumdan kurtulamamış, limanın kumlanmaya yüz tutması bu durumu ağırlaştırmıştı.

İşte Masonluk tarihinde eşine rastlanmayan aşağıdaki ilgi çekiçi olay bu dönemde ve bu şehirde cereyan etmiştir.

18. yüzyılın son 10. yılında Dordrecht.'te La Parfaite Union, L'Union Fraternelle ve L'Union Durable M.L.ları kurulmuştu. Ancak bu birlik ne mükemmel ne kardeşçe ne de devamlı olamamış ve sonuç olarak Jan Schouten'in önderliği altında bazı biraderler 1811 de, halen de çalışmakta olan La Flamboyante locasını kurmuşlardır. Bu locanın ruhsatı önce Fransız Grand Orient'ından alınmış, sonraları Hollanda Grand Orient'i da bunu teyid etmiştir.

Jan Schouten K. tahta ticaretile ve gemi inşaatile iştigal etmekte olup, genel ekonomik krizden etkilenmekte idi. Son inşa edilen büyük gemi 1794 de yapılmış olan 150 ayaklık «Willemstad en Boetzaler» (Van Boetzaler B. Ü. olup Willemstad şehrinde fransızlara karşı kahramanca savaşmıştı) olmuştu. Bundan sonra 1816 dan 1881 e kadar B. Ü. olan Prens Frederik'in adını taşıyan bir gemi ile

Prens in nişanlısı olan Luiz'in adını taşıyan 470 tonluk bir başka gemi inşa olunmuştu. Bu geminin donatanlarının hemen hepsi masondu.

2 Nisan 1835 te, Üstadı muhterem Jan Schouten'in 25. masonik yılı kutlanıyordu. Toplantıdan sonra donatan, gemici ve tüccar olan bazı K.ler iktisadî durumun iyiye doğru gittiği üzerine görüşürken, Locanın kendi hesabına bir gemi inşa ettirip, Hindistan'la ticarete girişmesi hususunda fikir birliğine vardılar. Gereken para çabucak toplandı. B. Ü. in onayı istendi; B. Ü. 5/144 hisse senedi almak suretile teşebbüse katıldı.

Locanın bu girişiminden haberi olmayan Üs. Muh. Schouten'e ay sonunda olağanüstü bir toplantının yapılacağı söylendi ve bu toplantıda «Kardeş Sadakati» adı verilen gemiyi inşa etmek işi kendisine resmen verildi ve bunun Üs. Muh. in» genel olarak Masonluğun ve özel olarak La Flamboyante L. nın iyiliği için yapmış olduğu işlere teşekkür maksadile» kendisine verildiği tutanckta belirtildi. Duygulanan Üs. Muh. tersimata şunları yazdı «Bu jesti takdir etmekte ve bütün şükranımı ifade etmek için benden istenene her bakımdan cevap verebilecek bir işi maharet ve iyi niyetle

yapmaktan başka bir şeyi vaad edememekteyim». Gerçekten «donatan» L. rahat uyuyabilirdi, zira Schouten K. çok iyi bir yapımcı idi ve istediği fiyat normal ücretlerin yarısı kadardı.

21 kasım 1836 da gemi masonik törenle ve üç çekiç darbesi ile denize indirildi. «Kardeş Sadakati» nin boyu 41,38 metre olup, 810 tondur. Mürettebat 38 kişi idi ve L. kararı gereğince kaptanın Mason olması şarttı. Nitekim geminin kaptanı ayda 100 florin maaşla Hasewinkel K. olmuştu. O dönemde kaptan hem iyi bir denizci, hem de iyi bir acente ve banker olmak durumunda idi.

1839 L. «Delta» adını taşıyan ikinci bir gemi daha yaptırdı. Arkasından «Osiris» gemisinin

inşasına başlandı. Schouten K. in ölümünden sonra da «Jan Schouten» adını taşıyan dördüncü gemi denize indirildi.

1854 te Delta battı, fakat L. yeni bir gemi inşasına girişecek malî imkânları bulamadı. Bunun üzerine B. Ü. Prens Frederik bütün Hollandalı kardeşlerin katılmalarına imkân vermek fikrini ortaya attı. Bu teşebbüs büyük rağbet gördü ve 11 ocak 1857 de 755 tonluk «Millî Büyük Üstad» adını taşıyan gemi denize indirildi.

Aynı yıl «Kardeş Sadakati» açık arttırma ile satıldı. İki yıl sonra da Osiris battı. Jan Schouten ise 1861 de, Millî Büyük Üstad da 1870 de satıldı.

Böylece masonik donatma faaliyeti sona erdi.

Ahmet Rasim'in Tekris Celsesi Zaptı (1)

Suha UMUR

Sâ.: Az.: Kâ.: Şâ.: Ce.: 'ne

11 Nisan 1340 cuma, saat 2 (2)

Beyoğlu Vadisinde kâin 3 numaralı VEFÂ Mah.: Muh.: 'i vakt-i remzi-zuhurda bil'îçtima,

Üs.: Muh.:	Fuat Hulûsi
Na.: Ev.:	vekâleten Tahsin Hamdi
Na.: Sa.:	vekâleten Hikmet Ömer
Hat.:	Ferit Zühtü
Kâ.:	muavin Serkis Nihat
Em.: Haz.:	şerif
Em.: Has.:	Kenan Abdüllâtif
Muhak.:	vekâleten Osman Sabri
Teş.:	Kemâl Aziz
Muh.: Dah.:	Nail Nihat

(1) Ahmet Rasim için bkz. bu sayıda «Ünlü Masonlar».

(2) 11 Nisan 1924, cuma (hafta tatil) saat 14.00.

B.:’ler vazifelerine ait makamlarında buldukları ve aza-yı âmile sütunlarda ahz-ı mevki ettikleri halde, Sâ.: Az.: Kâ.: Şâ.: Ce.:’-ne ve Türkiye Meş.: Âzamı himayesine müsteniden merasim-i mahsusa ile bi’inci derecede mesaiye başlandı.

Kâ.: B.:’in meşrû mazeretine binaen gelebileceği anlaşıldığından, tersimat-ı sabıkın gelecek celsede kıraati karargir oldu.

Maş.: Âzam’dan vürud eden bir levha kaimen istima olundu. Bu levhada, Türkiye Masonluğu ailesine her hangi bir haricînin kabulü, bil’umum Türk Masonluğunun alâkadar edeceği cihetle, her B.:’in bundan malûmattar olarak tahkikat icra edebilecek bir vaziyette bulunması lüzumundan bahsedilerek, haklarında tahkikat icra edilmesi iktiza eden bazı haricîlerin isimlerini hâvi bir cetvelin merbuten gönderildiği beyan olunuyordu. Kardeşlerimizce husul-ü ittilâ zımında mezkûr cetvel-i merbuttaki esami okundu.

Mehafil-i Muh.:’den vürud eden davetiyeler kıraat edilerek, B.:’lerimize bera-yı tenevvür icabet tavsiye olundu.

Alelusul kendisine Mah.: tahliye ettirilen Yusuf Ziya B.:’in bir levha-i istirhamkârisi okundu. Mumaileyh B.: bu levhasında, uzun zamandanberi taşrada bulunup, harp dolayısıyla Mah.: Muh.:’ine mezuniyet talebini havi levhaları gönderemediği için 1 ağustos 1338 (1922) tarihinde Mah.: Muh.:’ce hakkında müstafi kararı ittihaz edildiğini haber aldığından, karar-ı vâkiin ref’ini istirham ediyordu.

Tahsin Hamdi B.:, pek muh.: B.:’lerimizden olan Ziya B.:’in Harb-i Umumî ve İstiklâl Harbi dolayısıyla muhabere müşkilâtı yüzünden Mahfelimizi haberdar edemediği için hakkındaki müstafi kararının ref’i ile Mah.: Muh.: ile alâkasının yeniden temini ricasında bulundu.

Hat.: B.:, bu B.: hakkında istifa kararının ref’i ile kendisinin tekrar sinemize kabulünü kanun namına teklif etti. Taleb-i vâki, heyet-i umumiyeye kabul olunmakla, Yusuf Ziya B.: Mahfile alınarak hakkında ittihaz edilmiş olan istifa kararının ref edildiği tebliğ ve badema muntazaman devamı temennî olundu.

Hücre-i muzlimede kabulüne muntazır Ahmet Rasim nam haricînin vasiyetnamesi badel’kıraa, alelusul merasim-i tekrisiyesi icra edilerek iki sütun arasında Ma.:’luğa kabul edildiği yer yüzündeki bütün

Ma.: 'lara ilân ve kendisi tevkir ve şadan edildi, ve celse beş dakika tatil olundu.

Tatil kılınan celsenin küşadında Ahmet Rasim B.: usulen Ma.: 'e alındı. Şarkı tezyin eden Pek Münevver ve Muh.: Fazlı Necip B.: 'imiz, Ahmet Rasim B.: 'imize hitaben bazı beyanatta bulundu. Ezcümle, hulâsaten şu sözleri söyledi :

— Masonluk, bazılarının zannettikleri gibi dinsizlik ve milliyetsizlik demek değildir. Masonluğun mesaisi milliyet mefkûresinin tecellisi gayesinde mâtuftur. Masonlar her milletin kemal-i samimiyetle hakimiyetine sahip olmasını isterler. Masonlar, İngiltere ve Fransada en büyük inkılâp amillerinden oldukları gibi, Türkiyede de meşrutiyetin istihsalinde, Mason mehafilinden bu emel-i hürriyet tecelli etmiştir. Bizim milliyetperverliğimiz, diğer milletlerin de saadetine hürmetkâr olmaktan bizi menetmez. Muh.: Rasim B.: 'imizin de bizim ile beraber bu hedefe doğru gideceklerini ümit ederim.

Fazlı Necip B.: 'den sonra Pek Mübeccel Üs.: 'larımızdan Servet B.: söz alarak :

— Ahmet Rasim B.: 'in fazaili cümlece malûmdur. Tekrarına lûzum yoktur. Biz her gün yüreklerimizin acılarına onun yazılarını okumakla su serperiz. Ahmet Rasim B.: bu memlekette sa'y-i zatisiyle, kalemîyle maişetini temin eden hemen yegâne bir muharrirdir. İnşallah bundan sonra da pek çok zamanlar bizleri müstefid edecekler. Böyle pek kıymetli bir muharriri sinesine kabul ettiğinden dolayı Mah.: Muh.: şayan-ı tebriktir, dedi.

Bazı haricilerin evrak-ı tahkikiyeleri ve merasim-i kabuliyeleri hakkında Üs.: Mun.:, Na.: Ev.:, Hat.: ve Servet Yesari, Fazlı Necip ve Kenan B.: 'ler tarafından izahat-ı lâzime verildi. Gelemeyen haricilerin gelecek celse için bil'ihzar tekrislerinin icrası karargir oldu. Celse beş dakika tatil edildi.

Celsenin tekrar küşadında Meş.: Âzam'dan tasvipnameleri vürud eden Galatasaray Lisesi Müdürü Bedri nam haricinin tekemmül etmiş olan evrak-ı tahkikiyesi okundu. Skrütene müracaat neticesin-

de, reylerin kâffesi beyaz zuhur etmekle, gelecek celsede rehberi vasıtasil ihzarı tefhim kılındı.

Teklif ve Sadaka keseleri dolaştırıldı. Teklif kesesinden müddetlerini ikmâl eden Ahmet Faik ve Ahmet Râmi B.:’lerin tezyid-i nafaka istidaları zuhur etti. Usulen Mahfil kendilerine tahliye ettirildi. Hikmet Ömer, Ziya, Kenan ve Tahsin Hamdi B.:’ler, mezkûr iki B.: hakkın-da senakâr beyanatta bulundular. Bunun üzerine, tezyid-i nafaka levhalarının ait olduğu celseye havalesi karagir oldu, ve kendileri Mah.: Muh.:’e alınarak tefhîm-i keyfiyet olundu.

Teklif kesesinden çıkan diğer bir levha çekiç altı edildi.

Sadaka kesesinden zuhur eden (305) üçyüzbeş tuğla Em.: Has.: B.:’e tevdi kılındı.

Nısf-ül-leyli-i remzînin hululü, hitam-i mesaiyi istilzam ettiğinden, Hat.: B.:’in mütalâa-yi kanuniyesi ile ictimaa nihayet verildi ve B.:’ler muazzazen avdet ettiler.

Üs.: Muh.:

Kâ.:

Hat.:

Derleyenler : Sahir ERMAN — Suha UMUR

Prens ABDÜLHALİM PAŞA (Mehmet)

1830 — 1894

TALYEM KİTAP

Türk devlet adamı ve musikîşinası. Kavalalı Mehmet Ali paşanın oğludur. Osmanlı devletinde vezir payesine erişti ve nazırlıkta bulundu. Klâsik Türk Musikisi repertuarını notaya aldirtması ile tanınmıştır. Bir peşrevi bilinmektedir. Tanburî İdi. Çocuklarının hepsi musikîşinastır. Büyük oğlu sadriazam Sait Halim paşadır.

Mehmet Abdülhalim K., 1861 yılındaki ilk Şûra-yı Âli'nin kurucusudur.

AHMET RASİM

1864 — 1932

Türk yazar, gazeteci ve tarihçisi. Mentешеoğulları ailesinden Kıbrıslı Bahaddin efendinin oğlu. Babası kendilerini terkettiğinden küçük yaştan itibaren güç şartlar içinde yetişti. Darüşşafakayı birincilikle

bitirdi. Memuriyet hayatı kendisini tatmin etmediği için daha öğren-
ciyken yakınlık duyduğu gazeteciliğe Ahmet Mithat efendinin teşvi-
kiyle atıldı. Tercüman-ı Hakikat ve daha bir çok gazetede edebî ve
fennî tercümelere, büyük hikâyeler, makale, sohbet ve şiirler neşretti.
Mes'ul müdürü bulunduğu Yedi Gün gazetesinde Vahdeddin aley-
hinde çıkan bir yazısı dolayısıyla tevkif edildi. Cumhuriyet devrinde
İleri, Vakit, Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde ve çeşitli dergilerde
yazmağa devam etti. Bunlarda yaşadığı devrin İstanbul'unu bütün
güzellikleri, renkleri ve tipleri ile başarılı bir şekilde aksettirdi. 1927'-
de İstanbul milletvekili oldu. Ahmet Mithat efendinin açtığı yoldan
giden ve okuyucularının kültürlerini arttıracak her şeyden bahset-
meyi kendisine vazife edinen Ahmet Rasim'in 140 kadar eseri var-
dır. Alaturkanın bütün inceliklerini bilen Ahmet Rasim, çoğu halâ
dillerde dolaşan altmış kadar da şarkı bestelemiştir.

Ahmet Rasim K., 11 Nisan 1924 tarihinde İstanbulda Vefa Locasın-
da 134 Mat. No. sı ile tekeris edilmiştir.

REFİK NEVZAT

1873 — 1953

İzmir'de doğdu. 1889'da girdiği müsabakayı kazanarak Kuleli Askerî
Tıp talebesi oldu. Daha sonra Gülhane Tıp Fakültesine geçti. Abdül-
hamid'in istibdadına karşı daha Kuleli'de iken giriştiği hareketlere
Gülhanede de devam etti. 1894'te tevkif edileceğini öğrenince Fran-
saya kaçtı ve Tıbbiyyeyi orada bitirdi. Bu sırada Ahmet Rıza beyle
«Meşveret» gazetesini çıkardı. Prens Sabahattin beyle de anlaşarak
«Osmanlı» adlı bir gazeteye yazılar yazdı. Meşrutiyetten sonra va-
tana döndü ve «Ahenk» gazetesine yazmağa başladı. Ölümle tehdit
edilince tekrar Fransaya gitti. 1951'de ikinci defa vatana döndü ve
iki sene sonra İstanbulda öldü.

Masonluğa 1900 senesinde Fransara intisab eden Dr. Refik Nevzat
K., İstanbula döndükten sonra Müsavat Locasına katılarak çalışma-
larına devam etti.

MUSTAFA REŞAT MİMAROĞLU

1882 — 1953

KERİM ERİM

1953 — 1982

Reşat Mimaroglu, babası Lûtfi efendi Ordu muhasebecisi iken Selânikte doğdu. Aslen Kütahyalı olan cedleri arasında mimarlık mesleğinde şöhret yapmış kimseler bulunmaktadır. Kadıköy Saint Joseph Fransız mektebinde hem rüştiye tahsili yapmış hem de Fransızca'yı öğrenmiştir. Mülkiye mektebini bitirince bir çok idarî mesleklerde bulunmuş, sırası ile kaymakam, mutasarrıf ve vali olmuştur. Adana Valiliğinden 1931 yılında Devlet Şûrası Başkanlığına tayin edilmiştir. 1939'da emekliye ayrıldıktan sonra İzmir milletvekili olarak parlamentoya girmiştir.

20 Temmuz 1916 tarihinde İstanbulda Ziya-yı Şark Mahfelinde tekris edilmiş olan Reşat Mimaroglu K., 1931 yılında Hâkim Büyük Âmin olmuştur. Açılıştan sonra Uyanış ve Ülkü Locaları azası idi.

JEAN SYLVAIN BAILLY

1938 — 1953

MUSTAFA NECATI

1894 — 1929

Türk eğitimcisi. İstanbul Hukuk mektebine devam etti. Bir süre avukatlık yaptı. İzmir'in işgali üzerine Balıkesir cephesinde kurulan millî çetelere katıldı. Kuvayı Millîye kumandanı olarak Anzavur kuvvetlerine ve Yunanlılara karşı çarpıştı. Balıkesirde «İzmir Doğru» adlı gazetede Millî Kurtuluş hareketini destekleyen yazılar yazdı. 1920'de Saruhan meb'usu oldu. Kastamonu ve havalisi İstiklâl Mahkemesi başkanlığına getirildi. Mübadele, İmar ve İskân, Adliye vekillikleri yaptı. 1925'te Maarif Vekili oldu ve ölümüne kadar (1 Ocak 1929) bu görevde kaldı. Tevhid-i Tedrisat kanununun ilk uygulaması, Harf devrimi gibi batıya dönük atılımlar onun Maarif Vekilliği devresine rastlar. Çalışkan, teşkilâtçı bir eğitimci olarak ün kazandı.

Mustafa Necati K., Resne Mahfeline niyabeten Vefa Mahfelinde 13 Şubat 1925 tarihinde tekris edilmiştir.

KERİM ERİM

1894 — 1952

Türk matematik bilgini. Berlin üniversitesinde okudu. Yüksek Mühendis mektebinde profesör, daha sonra ordinaryus profesör oldu. 1933'te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İstanbul Darülfünununun Üniversiteye çevrilişi sırasında, Reform komitesine üye seçildi. 1933'te Fen Fakültesinin dekanlığına tâyin edildi. 1946'da Yüksek Mühendis mektebindeki görevini bıraktı. 1948'de ikinci defa Fen Fakültesine dekan seçildi.

1929 senesinde Selâmet Mahfelinde tekeris edilmiş olan Kerim Erim K., açılıştan sonra Hürriyet Locası azasından idi.

JEAN SYLVAIN BAILLY

1736 — 1793

Astronomi uzmanı. Fransız İlimler Akademisi ile Fransız Akademisi üyesi. Önce Tierses Etats'nın sonra da Millet Meclisinin Başkanlığı'nı yaptı. Ancak Kralın tahttan indirilmesini isteyen nümayişçilere karşı sıkıyönetim ilân etmesi üzerine gözden düştü. Marie Antoniette aleyhine açılan davada savunma tanığı olduğu için ölüme mahkûm edilerek giyyotinde can verdi. İdam sırasında titreyip titremediği kendisine sorulduktan «Evet ama soğuktan» diye cevap verdi.

Les Neufs Soeurs Locası üyesi bulunmakta idi.

NICOLA VASILEVIÇ REPININ

1734 — 1801

Rus mareşalı. Berlin, Varşova ve İstanbul Büyük Elçisi, Türklere karşı Rus Çarlığınca yapılan çeşitli savaşlara katıldı ve 1714 te Çarlık adına Kaynarca muahedelerini imzaladı.

1776 da Les Muses Locası üyesi oldu.

FREDERICK AUGUSTUS CONRAD MUHLENBERG

1750 — 1801

Luter mezhebi rahibi. Amerika Birleşik Devletlerinin ilk Temsilciler Meclisinin ilk «speaker»i
3 numaralı Philadelphia Locası üyesi.

FRANS VREEDE

1887 — 1975

Tarihçi ve Sosyolog.
Guénon'un dostu ve çalışma arkadaşı olmasına rağmen ateist bulduğu için Fransız masonluğuna katılmamış, ancak 1949 da Cava B. L. a mensup bir locada tekeris edilmiştir.

PIERRE THEODOR VERHANEGEN

1796 — 1862

Hukukçu, Belçika Temsilciler Meclisi Başkanı ve Brüksel Hür Üniversitesi Kurucusu ve Baro Başkanı.
Belçika B. L. Büyük Üstadı olmuştur.

LAZARE HIPPOLYTE CARNOT

1801 — 1888

Fransız siyaset adamı. Gazeteci. Millî Eğitim Bakanı. 1840 ta Les Amis Incorruptibles locasında tekeris edilmiştir.

Kont ACHILLE FONTANELLI

1775 — 1837

İtalyan generali. 1811 de Harp ve Denizcilik Bakanı Milâno'da Reale Augusta Locası üyesi idi.

GUILLAUME I de ORANGE-NASSAU

1732 — 1843

Hollanda Kralı.

Brüksel'de L' Espérance L. da tekris edilmiş ve bu L. nin şeref Üs. Muh.'i olmuştur.

FELÍPE ZAPATA

1838 — 1902

Kolumbiyalı Devlet adamı ve diplomat.

Socorro vâdisindeki 5 numaralı Estrella del Salavita L. da ocak 1874 te tekris edilmiş ve daha sonra Edward VIII adı ile İngiliz kralı olan Veliâhd Alber Edward'ın İngiltere B. B. L. Büyük Üstatlığına İs'adı töreninde Kolumbiya B. L. nı temsil etmiştir.

ARMAND EMMANUEL SOPHIE SEPTIMAIRE DE VIGNEROD Du PLESSIS, Dük de RICHELIEU

1766 — 1821

Fransız ihtilâli sırasında Fransa'dan kaçıp Rusya'ya sığınmış, orada general ve Odesa valisi olmuştur. Bu şehirdeki ünlü «Richelieu merdivenleri» onun adını taşır. 1814 de vatanına dönmüş ve iki defa Başbakan olmuştur. Fransız Akademisi üyesi idi. Onun hakkında Wellington «Richelieu'nün sözü bir Andlaşmaya bedeldir» demiş, Çar Aleksandır I de «bana gerçeğin ne olduğunu anlatan tek dostumdu» sözünü söylemiştir. Dragons Unis L. da hatiplik yapmıştır.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

A d ı	Doğumu	Tekris tarihi	Son Locası	Eb. Maş.'a intikali
Basri Ungun	İstanbul, 1328	12. 5.1955	Arayış	2. 5.1977
Remzi Kocaer	İstanbul, 1904	13.12.1952	Ahenk	1 6.1977
Foti Lambridis	İstanbul, 1909	19. 4.1956	Ülkü	10 6.1977
Jak Yakar	İstanbul, 1891	1930	Kardeşlik	10. 6.1977
Hüsnü Kürelî	Kastamonu, 1911	10. 6.1956	İrem	12. 6.1977
Cevdet Hıfzı Oşan	Selânik, 1892	27.10.1927	Kardeşlik	29. 6.1977
Suat Tokay	İstanbul, 1911	21. 3.1974	Gün	8. 7.1977
Ertuğrul Korkut	Kıbrıs, 1914	13. 5.1957	İrfan	21. 7.1977
Burhan Cahit Kırdar	Bozdoğan, 1933	9. 5.1969	Kültür	2. 8.1977
Hamdi Tekiner	Trabzon, 1921	15.12.1967	Erenler	12. 8.1977
Hikmet Aydemir	Konya, 1917	5.11.1963	Ülke	16. 8.1977
Naim Gören	İstanbul, 1902	29. 5.1952	Ahenk	19. 8.1977
Haydar İsmail Gaspıralı	Kırım, 1900	22. 2.1956	Ahenk	15. 9.1977
Hayrullah Örs	İstanbul, 1901	12.10.1926	Ahenk	6.10.1977
Nadir Şiper	Merzifon, 1897	1933	Hürriyet	16.10.1977
Nasır Zeytinoğlu	İstanbul, 1911	20. 4.1954	İrfan	18.10.1977
Yorgi Mavromati	İstanbul, 1899	1925	Hulûs	24.10.1977

Eb., Maş.'a intikal eden Kardeşlerimize Ev., Ul., Mi.'ndan sonsuz mağfret ve kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ — HER ŞEY YAŞAR

MİMAR SİNAN Dergisi için gönderilecek yazılar hakkında ricalarımız:

1. (DIN A 4) TSE **21x29.7** cm boyunda yazı kâğıdı kullanınız.
2. Makina ile **seyrek satır** yazınız,
3. Biri orijinal olmak üzere, **iki nüsha** gönderiniz,
4. **Yazı'nın adını** ve **tarikh** koymayı unutmayınız,
5. **Kendi adınızı** ve **adresinizi** de, hemen yazı adından sonra ralayınız,
6. **Tercüme ise, yazı sahibinin adı ve nerede, hangi tarihte** yayınlandığı,
7. **Telif ise, faydalandığınız ana kaynakları** da, yazının sonunda bildiriniz,
8. **Altı sayfayı aşan** (200 kelime) yazıların ayrı sayılara bölünmesi **mümkündür**; sakıncası varsa, onu da bir ek notla bize **hatırlatınız**,
9. Bir iki mısra'dan fazla şiire yer vermeyiniz,
10. Resim varsa, iyi çekilmiş, **siyah beyaz**, parlak kâğıda ve **6x9** cm. (dahil) den **büyük** ölçülü resimler gönderiniz, **Çizgi** şekiller için de **siyah çini** mürekkebi ve **şeffaf resim kâğıdı** kullanınız,
11. Basılmayan yazılar **geri verilmez**.
12. Muhabere Adresi : Mimar Sinan, Nuruziya Sokak 21 Beyoğlu, İstanbul'dur.

